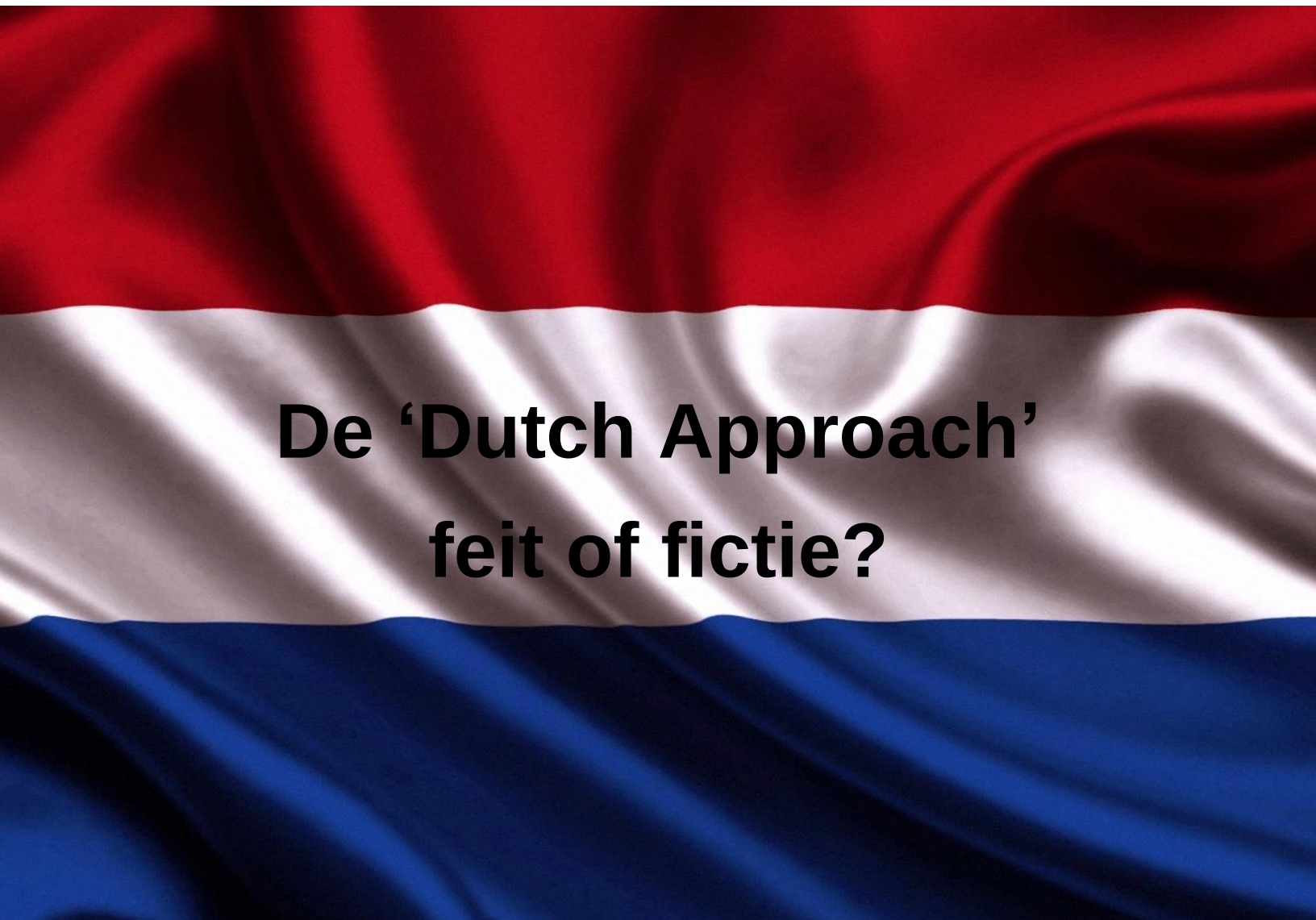

De ‘Dutch Approach’ feit of fictie?

Naam: Julius Goedhart
Student nummer: 500728516
Afstudeernummer:
Class: 4U
HvA e-mailadres: Julius.goedhart@hva.nl
Datum: 9 juli 2019

Afstudeeronderzoek

I1819-015, juli 2019

Student:

Julius Goedhart

500728516

Opdrachtgever:

Mr. Tessa van der Velden

Nederlandse Sportraad

Parnassusplein 5 2511 VX Den Haag,

Nederland

Afstudeerdocent: Drs. Martin Breedijk

Twee lezer: Michel Jonker

Amsterdam University of Applied Sciences (Hogeschool van Amsterdam)

Sport studies: Track International Sport Management & Business

Dr. Meurerlaan 8, 1067SM Amsterdam. Telefoon: 020 59 53 400

Voorwoord

Scriptie, het klinkt zo gemakkelijk, een onderzoek doen en je bent afgestudeerd. Hoe gemakkelijker het klinkt, des te meer moeite heeft het mij in de praktijk gekost. Zoals bij zovelen ging ook mijn scriptietijd met ups-and-downs. Uiteindelijk alles op alles zetten om toch voor de deadline klaar te zijn.

Ik kan nu met veel voldoening zeggen dat het mij toch is gelukt. Mijn scriptie ligt voor u, klaar om gelezen te worden. In deze scriptie worden negen sportevenementen met elkaar vergeleken. Vanuit deze vergelijking wordt een aanzet gemaakt tot het beschrijven van de 'Dutch Approach' bij Nederlandse aansprekende internationale sportevenementen. Het onderzoek is geschreven ter afronding van mijn vierdejaars afstudeerstage aan de opleiding Sportkunde, leerroute International, Sport, Management & Business aan de Hogeschool van Amsterdam. Van februari tot en met juni 2019 heb ik mij bezig gehouden met het schrijven van mijn scriptie.

Dit onderzoek heb ik niet in mijn eentje kunnen doen. Daarom wil ik graag een aantal mensen bedanken. Allereerst wil ik de mensen bedanken die zo welwillend zijn geweest om voor mij de tijd te nemen om geïnterviewd te worden. Rien van Haperen (oud directeur van de Atletiekunie), Martijn van Hulsteijn (voormalig toernooidirecteur van de Start Tour de France in Utrecht 2015), Ton Wetselaar (hoofd activiteiten tijdens de Start Tour de France in Utrecht 2015), Suzan Teutenberg (voormalig toernooidirecteur van de start Tour de France in Düsseldorf 2017), Frans Cornelis (oud voorzitter van de KNRB en toernooidirecteur WK roeien in Rotterdam 2016), Karin Luijendijk (Topsport Rotterdam, WK roeien Rotterdam 2016) en Pieter Verhoogt (Onderzoeker van verscheidene WK's roeien in opdracht van FISA). Doordat zij hun tijd beschikbaar stelden en door hun input heb ik waardevolle informatie kunnen verzamelen. Hiervoor dank. Dit heb ik als zeer verrijkend ervaren.

Met de informatie die ik uit de interviews heb verkregen, had ik een goede basis om naar de specifieke Nederlandse aanpak bij sportevenementen te kijken. Deze aanpak in Nederland is vergeleken met de aanpak van andere landen. Sommige internationale organisaties gaven mij de mogelijkheid om inzage te krijgen in hun rapporten. Daarom wil ik ook graag Patrick Magyer (voormalig toernooidirecteur EK atletiek Zürich 2014), Frank Kowalski (voormalig toernooidirecteur EK atletiek Berlijn 2018) en Pascal Jolly (projectmanager WK roeien Aiguebelette 2015) bedanken voor het aanbieden van deze documenten.

Daarnaast wil ik de hele sportraad bedanken voor de begeleiding en ondersteuning tijdens mijn stage. Een heel hecht team waarin ik mij meteen thuis voelde. Speciale dank gaat uit naar Tessa van der Velden als mijn persoonlijke begeleider bij de Nederlandse Sportraad. Ze was altijd bereid om met een zeer kritische blik naar mijn scriptie te kijken. Door deze kritische houding ging het niveau van de scriptie flink omhoog en ik wil haar daar zeker voor bedanken! Martin Breedijk en Michel Jonker van de HvA hebben mij goed begeleid in het proces, hiervoor dankt. Ook Remco Koopmeiners van de HvA wil ik bedanken omdat hij tijd op korte termijn zich beschikbaar heeft gesteld om mijn scriptie als tweede lezer te beoordelen.

Tenslotte gaat mijn dank uit naar mijn moeder. Allereerst omdat ze natuurlijk de allerliefste moeder is, daarnaast heeft ze, als een laatste check, met haar kritische en corrigerende blik naar mijn scriptie willen kijken.

Samenvatting

Met dit onderzoek wordt een eerste stap gezet met een benchmark, waarbij de Nederlandse aanpak van de organisatie van sportevenementen wordt vergeleken met die van nabije Europese landen. Nederlanders zouden namelijk organisatorische vaardigheden bezitten; innovatief zijn en voor weinig geld een evenement neer kunnen zetten, zo wordt beweerd in de sportwereld. De Nederlandse Sportraad (NLsportraad), die de minister van VWS onder andere adviseert over het beleid ten aanzien van sportevenementen, heeft in 2019 de term 'Dutch Approach' opnieuw geïntroduceerd. Dit onderzoek is gedaan door een stagiair, werkzaam bij de NLsportraad, ter afronding van zijn studie aan de opleiding Sportkunde, leerroute International, Sport, Management & Business aan de Hogeschool van Amsterdam. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de NLsportraad, en richt zich op de vraag: Hoe onderscheidt Nederland zich van andere Europese landen met betrekking tot het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen?

Het onderzoek is kwalitatief van aard, waarbij zowel literatuuronderzoek van (inter)nationale bronnen als veldonderzoek is uitgevoerd. Drie volgtijdelijke edities van eenzelfde evenement in Europa zijn met elkaar vergeleken. Deze vergelijking is voor drie sportcategorieën uitgevoerd: bij het Europees kampioenschap atletiek; bij het Wereldkampioenschap roeien en bij de Start van de Tour de France. Het veldonderzoek bestaat uit meerdere interviews met een of meerdere eindverantwoordelijken van de onderzochte sportevenementen. De hoofdvraag wordt uitgesplitst in drie deelvragen. Daarbij worden twee aspecten uit de 'Dutch Approach' (innovatie en financiële efficiëntie) onder de loep genomen. De eerste deelvraag richt zich op het in beeld brengen van de huidige situatie in Nederland bij de organisatie van grote sportevenementen. Bij de tweede deelvraag wordt onderzocht of Nederland innovatief onderscheidend is, in vergelijking met andere Europese landen. Bij de derde deelvraag wordt gekeken of er een verschil is tussen de Nederlandse financiële efficiëntie en de aanpak op dit vlak van andere Europese organisatoren van sportevenementen.

Geconstateerd wordt dat Nederland vernieuwend is in het gebruik van evenementen-locaties. Daarnaast wordt er een sportfeest gecreëerd tijdens de sportevenementen. Dit zorgt voor een goede sfeer tijdens het sportevenement en voor betere financiële resultaten. Bovendien is Nederland ten opzichte van het buitenland zeer vooruitstrevend en innovatief in het toepassen van side-events. Dit wordt gestimuleerd door de Nederlandse overheid bij de subsidieverstreking. Ook in deze overheidsaanpak is Nederland innovatief. Bovendien is Nederland innovatief op het gebied van het analyseren, evalueren en beoordelen van sportevenementen, in vergelijking met andere Europese landen.

Wat betreft de financiën is Nederland inderdaad onderscheidend in vergelijking met andere Europese landen. In Nederland voeren de organisatoren een evenement uit voor relatief weinig budget en een relatief bescheiden overheidsbijdrage, vergeleken met de buitenlandse sportevenementen. Maar bij de vergelijking van de prijs per toeschouwer komt minder duidelijk naar voren dat Nederland onderscheidend is.

Wat betreft innovatie zijn Nederlandse organisatoren van sportevenementen onderscheidend op het gebied van evenementenlocaties, focus op toeschouwers (het maken van een sportfeest), inzet van side-events en het evaluatieproces. Ten aanzien van de inzet van financiële middelen kunnen Nederlandse sportorganisatoren voor een bescheiden bedrag en relatief weinig overheidsbijdragen een evenement realiseren.

Om een stevige onderbouwing van de term ‘Dutch Approach’ te verkrijgen is nader onderzoek nodig. Dit nader onderzoek zou zich moeten richten op de overige elementen van de ‘Dutch Approach’ namelijk: inclusief, toegankelijk, veilig en duurzaam.

Abstract

With this research, a first step is taken in comparing the “Dutch Approach” of organizing sport events to other European countries. The research was commissioned by the NLsportraad, and focuses on the question: How does the Netherlands distinguish itself from other European countries in regard to organizing appealing international sporting events? In the world of sport, it's said that Dutch people have strong organizational skills, are innovative and creative in its ways of organising events for little money. In 2019, The Dutch sport council, who advises the minister of public health, welfare and sports, reintroduced the term “Dutch Approach”. The main question is broken down into three sub questions. The first sub-question focuses on the current situation of the Netherlands in regards to organizing sport events. The second question focusses on how innovative the Netherlands is during organising sport events. Innovation is one of the aspects of the definition of the “Dutch approach”. The third sub-question examines whether there is a difference between Dutch financial efficiency and other European countries.

The research is of a qualitative nature with the use of both desk and field research. The desk research focusses on both national and international literature. The field research consists of several interviews with one or more people with final responsibility of the sampled sport events. The sampled events are three consecutive editions of the same event in Europe in the following categories: the European Athletics Championship; the World Rowing Championship and the Start of the Tour de France.

It is concluded that the Netherlands is innovative in their use of event locations. In addition, a ‘sports party atmosphere’ is created during sporting events which improves the ambience of the event and leads to better financial results. Moreover, the Netherlands is very progressive and innovative in using side events compared to other countries. This is encouraged by the Dutch government by granting subsidies when implementing side events in the planning of an event. The Netherlands has created innovative ways of analyzing, evaluating and assessing sporting events

Financially, the Netherlands is indeed distinctive in comparison with other European countries. In the Netherlands, most events are organized with relatively low budgets and modest government support. However, when comparing the price per spectator it is less clear that the Netherlands is distinctive.

To conclude. with regard to innovation, Dutch organizers of sporting events are distinctive in terms of event locations, focus on spectators (creating a party atmosphere), the use of side events and the evaluation process of a sport event. In regard to the use of financial resources, Dutch sports organizers can realize an event for a modest amount and little government contributions.

Further research is needed to obtain a solid foundation for the term “Dutch Approach”. This further investigation should focus on the other elements of the “Dutch Approach”: inclusiveness, accessibility, safety regulations and sustainability.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	5
Abstract.....	7
Gebruikte figuren	10
Hoofdstuk 1. Inleiding.....	11
1.1 Probleemstelling.....	11
1.2 De ‘Dutch Approach’	11
1.3 Onderzoeksvraag	12
1.4 Opdrachtgever	12
1.5 Methode	12
1.6 De evenementen.....	14
1.7 Leeswijzer	15
Hoofdstuk 2. Het internationale speelveld	16
2.1 Hoofddoelen voor het organiseren van een sportevenement.....	16
2.2 Overheidsbeleid sportevenementen en financieringssteun.....	16
2.3 Innovatie in de sport.....	18
2.4 Belangrijkste punten uit dit hoofdstuk	18
Hoofdstuk 3. Nederland als organisator van sportevenementen.....	19
3.1 Stakeholders in Nederland	19
3.2 Sportevenementen naar Nederland, wie neemt het initiatief.....	20
3.3 Waarom een sportevenement organiseren?.....	21
3.4 Olympisch Plan 2028	21
3.5 Financiering van sportevenementen.....	23
3.6 Belangrijkste punten uit het hoofdstuk	24
Hoofdstuk 4. Innovatief Nederland	25
4.1 Evenementlocatie(s).....	25
4.2 Toeschouwers / entertainment	28
4.3 City Marketing	31
4.4 Duurzaamheid.....	34
4.5 Side-events	36
4.6 Evaluatie	39
4.7 Conclusies	41

Hoofdstuk 5. Efficiënt Nederland	43
5.1 Overheidsbijdrage per evenement.....	43
5.2 Overheidsbijdrage versus sponsoring	44
5.3 Aantal toeschouwers versus totaal evenementbudget.....	47
5.4 Belangrijkste bevindingen in dit hoofdstuk.....	49
Hoofdstuk 6. Conclusie: 'Dutch Approach', feit of fictie?.....	50
Hoofdstuk 7. Aanbevelingen	52
Literatuurlijst	53
Bijlagen.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Gebruikte figuren

Figuur 1: Advies van NLsportraad aan Minister Bruins.....	23
Figuur 2: Breitscheidplatz (European Mile) in Berlijn	26
Figuur 3: De Willem-Alexanderroeibaan in Rotterdam.....	27
Figuur 4: De proloog in Düsseldorf 2017	28
Figuur 5: Toeschouwersverdeling WK roeien 2016	30
Figuur 6: Het gebruik van Social media Amsterdam 2016 in cijfers	32
Figuur 7: Totaalbudget per evenement. (Bron: zie bijlage 9)	43
Figuur 8: Percentage overheidsbijdrage t.o.v. totale budget. (Bron: zie bijlage 9)	44
Figuur 9: EK atletiek in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9).....	45
Figuur 10: WK roeien in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9)	45
Figuur 11: Grand Départ in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9)	46
Figuur 12: EK atletiek prijs in euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9).....	47
Figuur 13: WK roeien prijs in euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9)	48
Figuur 14: Grand Départ prijs euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9).....	48

Hoofdstuk 1. Inleiding

Sport is onlosmakelijk verbonden met Nederland. Nederland eindigt - zeker voor een klein land - relatief hoog in de medaillespiegels op de Olympische- en Paralympische Spelen (SCP, 2018). In verschillende sporten heeft Nederland al jaren een van de meest succesvolle teams ter wereld; denk alleen al aan hockey en schaatsen. Daarnaast vinden talrijke (top)sportevenementen plaats in Nederland, waarbij de wereldtop in eigen land aangemoedigd kan worden. Voorbeelden hiervan zijn het Europees Kampioenschap (hierna: EK) atletiek in Amsterdam, de start van de Tour de France in Utrecht en het Wereldkampioenschap (hierna: WK) roeien in Rotterdam. Als afstuderend stagiair bij de Nederlandse sportraad (hierna: NLsportraad) doe ik onderzoek naar de kwaliteiten van Nederland als organisator van topsportevenementen.

Dit introducerende hoofdstuk dient als leidraad voor de rest van het onderzoek. Allereerst zal er een definitie van een sportevenement gepresenteerd worden, die daarna toegepast wordt ter afbakening van de sportevenementen voor dit onderzoek. Vervolgens wordt de 'Dutch Approach' omschreven, de Nederlandse aanpak voor de organisatie van sportevenementen, gevolgd door de hoofdvraag en de deelvragen van dit onderzoek. In de methode wordt uitgelegd hoe het onderzoek is opgebouwd en uitgevoerd. Daarna worden de onderzochte sportevenementen kort geïntroduceerd om af te sluiten met een korte introductie wat er per hoofdstuk wordt beschreven.

1.1 Probleemstelling

Nederlandse organisatoren van sportevenementen onder elkaar benadrukken het feit dat wij als land sportevenementen zeer goed kunnen organiseren en dat wij daarbij kwaliteiten laten zien die typisch Nederlands zijn. Dit werd ook genoemd tijdens een bijeenkomst in maart 2019 van het Platform Eventmanagers, georganiseerd door NOC*NSF. Ook Tony Sainsbury meldt in een interview met SportknowhowXL (Aquino, 2019) dat Nederlanders zouden organisatorische vaardigheden hebben, innovatief zijn en voor weinig geld een evenement neer kunnen zetten. De twee vragen die als gevolg daarvan naar boven komen zijn: kloppen de aannames die Nederlandse sportorganisatoren hebben over de Nederlandse aanpak wel? Bestaan die uit de hier bovengenoemde kwaliteiten? In dit onderzoek wordt nagegaan hoe Nederland er voor staat met de organisatorische aanpak van aansprekende internationale sportevenementen en of Nederland zich van andere landen onderscheidt met de 'Dutch Approach'. 'Aansprekende internationale sportevenementen' is een term die wordt gebruikt door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Deze is als volgt gedefinieerd: "Deze internationale sportevenementen worden niet jaarlijks in Nederland georganiseerd. Het kunnen zowel internationale top-, breedte- als multi sportevenementen zijn, die een stad, een regio of heel Nederland op de kaart zetten." (Ministerie van VWS, 2018).

1.2 De 'Dutch Approach'

De definitie van een sportevenement dat volgens de 'Dutch Approach' georganiseerd wordt, staat omschreven in het advies "Nederland Evenementenland?" (NLsportraad, 2019). Dat is: "Een efficiënt, innovatief,

inclusief, toegankelijk, veilig en duurzaam georganiseerd sportevenement met maximale economische en maatschappelijke impact”. Buiten de beschrijving in dit advies van de NLsportraad is er weinig (wetenschappelijk) onderzoek gedaan naar de ‘Dutch Approach’. Aan de hand van dit onderzoek wordt een aanzet gegeven om te achterhalen waarop Nederland zich onderscheidt en of Nederland daadwerkelijk zo’n succesvol sportevenementenland is.

1.3 Onderzoeksvraag

Het onderzoek wordt gedaan aan de hand van een hoofdvraag en drie deelvragen. Door het beantwoorden van zowel de hoofdvraag als de deelvragen wordt een duidelijker beeld gecreëerd van hoe Nederland zich onderscheidt als organiserend land ten opzichte van andere Europese landen. De hoofdvraag luidt als volgt:

Hoe onderscheidt Nederland zich van andere Europese landen met betrekking tot het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen?

De hoofdvraag wordt uitgesplitst in drie deelvragen. Daarbij worden twee aspecten uit de Dutch Approach onder de loep genomen:

- Wat is de huidige situatie van Nederland als organisator van sportevenementen?
- Hoe onderscheidt Nederland zich ten opzichte van andere Europese landen wat betreft *innovatie* als organisator van aansprekende internationale sportevenementen?
- Is er een verschil tussen de Nederlandse *financiële efficiëntie* bij aansprekende internationale sportevenementen ten opzichte van die van andere Europese landen?

1.4 Opdrachtgever

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de NLsportraad. De NLsportraad omschrijft zichzelf als “een onafhankelijk adviesorgaan dat zich richt op het versterken van de betekenis van sport voor de samenleving en op het vergroten van het rendement van sportevenementen, inclusief het ontwikkelen van een aansprekende evenementenagenda” (NLsportraad, z.d.). Adviezen die zijn opgesteld door de NLsportraad op het gebied van sportevenementen zijn: ‘Open kaart bij impact’ en ‘Nederland evenementenland?’ (NLsportraad, z.d.). Hierin adviseert de NLsportraad de minister van VWS over de ambitie die VWS heeft uitgesproken bij de zesde ambitie van het Sportakkoord “topsport die inspireert” (Ministerie van VWS, 2018). Het advies is positief over topsportevenementen in Nederland en omschrijft dat Nederland in potentie een echt evenementenland kan zijn. In dit kader noemt de NLsportraad de ‘Dutch Approach’ als unique selling point van Nederland. De NLsportraad stelt wel dat Nederland alleen een echt sportevenementenland kan worden als partijen in Nederland sámen investeren in een Nationale Sportevenementenagenda voor de langere termijn (NLsportraad, 2018).

1.5 Methode

Dit onderzoek heeft een kwalitatieve aanpak waarbij zowel literatuur- als veldonderzoek is toegepast. Aan de hand van (internationaal) literatuuronderzoek wordt een beeld geschetst van de internationale context van sportevenementen, welke innovaties er de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden en wat de huidige situatie van Nederland als organisator van

sportevenementen is. Daarnaast is gebruik gemaakt van evaluatierapporten, zoals economische impact studies, die over sportevenementen geschreven zijn.

Het veldonderzoek bestaat uit meerdere interviews. Vooraf is het doel gesteld om, zo mogelijk, per onderzocht sportevenement een diepte-interview te houden met een eindverantwoordelijke. Dit is gedaan om het onderzoek verder te onderbouwen. Bij het merendeel van de sportevenementen is inderdaad een diepte-interview gehouden met een eindverantwoordelijke. Bij sommige evenementen was dit namelijk niet mogelijk. Voorafgaand aan de interviews zijn de vragen per onderwerp opgesteld. De meeste interviews zijn in persoon afgenomen. Sommige interviews hebben telefonisch plaatsgevonden omdat een persoonlijke ontmoeting door óf te drukke agenda óf te lange afstand niet mogelijk was. Zie bijlage 1 t/m 8 voor de getranscribeerde interviews.

Om de 'Dutch Approach' te onderzoeken worden drie sportevenementen die in Nederland zijn georganiseerd vergeleken met de editie die voorafgaand heeft plaatsgevonden in een ander land en met de editie die na het evenement in Nederland heeft plaatsgevonden. De evenementen die onderzocht worden, zijn geselecteerd op grond van de volgende criteria:

- *Is het evenement een internationaal aansprekend sportevenement?* 'Aansprekende internationale sportevenementen' is een term die wordt gebruikt door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor het afbakenen van zijn subsidieregeling (Ministerie van VWS, 2018).
- *Heeft het sportevenement in Nederland plaatsgevonden?* In het onderzoek gaat het om de 'Dutch Approach' die zich richt op sportevenementen in Nederland.
- *Frequentie van sportevenementen.* Omdat er wordt gekeken naar aansprekende internationale sportevenementen is van belang dat het sportevenement niet jaarlijks in Nederland plaatsvindt. De definitie van VWS vermeldt dat het gaat om niet jaarlijks door Nederland georganiseerde sportevenementen. Hierdoor vallen de sportevenementen die jaarlijks in Nederland terugkeren af.
- *Vergelijking van sportevenementen.* Om het evenement goed te kunnen vergelijken is besloten om op evenementen te selecteren die een editie hebben gehad zowel voor als na de editie die in Nederland heeft plaatsgevonden. Hierdoor is er in principe vergelijkingsmateriaal zowel voorafgaand als achteraf.
- *Is het evenement recentelijk georganiseerd?* Om de potentiële evenementen verder af te bakenen is besloten dat het evenement dat in Nederland plaatsvond niet langer dan 5 jaar geleden georganiseerd mag zijn, zodat de beschreven data zo recent mogelijk zijn.
- *Verschillende typen evenementen.* Om een zo breed mogelijk scala aan evenementen te onderzoeken is besloten verschillende soorten evenementen te onderzoeken. Er wordt gekeken naar een Europees Kampioenschap, een Wereldkampioenschap en een jaarlijks terugkerende sportevenement, de start van de Tour de France.
- *Europese sportevenementen:* In het onderzoek wordt alleen gekeken naar sportevenementen die in Europa hebben plaatsgevonden. Dit om de vergelijking goed mogelijk bij Nederlandse sportevenementen te laten aansluiten.
- *Teamsport en individuele sport.* Als laatste punt is er gekeken naar de mogelijkheid om evenementen van zowel teamsport als individuele sport te onderzoeken.

De volgende evenementen voldeden uiteindelijk aan de bovengenoemde eisen:

- Het EK atletiek van 2014 Zürich, 2016 Amsterdam en 2018 Berlijn.
- Het WK roeien van 2015 Aiguebelette, 2016 Rotterdam en 2018 Plovdiv.
- De start van de Tour de France van 2014 Yorkshire, 2015 Utrecht en 2017 Düsseldorf.

1.6 De evenementen

Het kwalitatief onderzoek is uitgevoerd door negen evenementen te vergelijken. Zoals eerder aangegeven wordt er gekeken naar de EK's atletiek, de WK's roeien en de start van de Tour de France. Hieronder volgt een korte inleiding per evenement.

Europees Kampioenschap atletiek

Dit onderzoek richt zich op de volgende edities van het EK atletiek: Zürich 2014, Amsterdam 2016 en Berlijn 2018. Het was voor de tweede keer dat het EK atletiek werd gehouden in Zwitserland (LEAM, 2014). Nederland organiseerde voor het eerst in de historie een EK atletiek. Als laatst in de serie van de drie verschillende EK's atletiek is gekeken naar de editie van 2018 in Berlijn. Dit is de meest recente editie die eruit springt door een nieuwe toernooiopzet. Glasgow en Berlijn waren in 2018 co-host van de eerste 'European Championships' met Berlijn als gastheer voor de Europese kampioenschappen atletiek (7 tot 12 augustus) en Glasgow voor de andere zes kampioenschappen in zwemmen, fietsen, triatlon, roeien, golf en gymnastiek (2 tot 12 augustus) (Leichtathletik Berlin, 2019).

Wereldkampioenschap roeien

De Fédération Internationale des Sociétés d'Avion (FISA) is de internationale federatie die verantwoordelijk is voor het WK roeien. Het WK roeien van 2015 vond plaats in de Franse plaats Aiguebelette. Het jaar daarop was Rotterdam het decor voor het WK roeien. Omdat in 2016 ook de Olympische Spelen in Rio de Janeiro werden gehouden, werden tijdens het WK roeien in Rotterdam uitsluitend niet-Olympische nummers geroeid. Hierdoor was de opzet van het toernooi in Rotterdam afwijkend van die van de jaren ervoor en erna. Het WK van 2017 werd georganiseerd in Amerika en is daarom buiten beschouwing gelaten. In plaats daarvan is het WK van 2018 in Plovdiv Bulgarije in dit onderzoek opgenomen. In 2014 was Amsterdam de organisator van het WK roeien. Tijdens de editie van Amsterdam zijn enkele veranderingen toegepast die in volgend edities zijn overgenomen. Bij het vergelijken van de evenementen wordt daarom soms ook terugverwezen naar het WK in Amsterdam.

Start Tour de France

De Tour de France, zoals de naam al zegt, wordt verreden in Frankrijk en is de bekendste wielerronde in de huidige UCI World Tour. Sinds 1970 wordt de start van de Tour de France, beter bekend als le Grand Départ, regelmatig in een ander land georganiseerd. De eerste van de drie edities die in dit onderzoek wordt onderzocht is de Grand Départ van 2014 in Yorkshire, Engeland. Met de start in Yorkshire begaf de Grand Départ zich voor de tweede keer op Engels grondgebied, na eerder in 2007 in Londen te zijn gestart. De start van 2015 werd in Utrecht

gehouden. Met de start in Utrecht was het alweer de zesde keer dat de Grand Départ plaatsvond in Nederland. De laatste editie die wordt onderzocht is de editie van 2017 met het startschot in Düsseldorf, Duitsland. Om de vergelijking zo zuiver mogelijk te houden is er alleen is gekeken naar edities die buiten Frankrijk zijn gestart. De editie van 2016, die in Frankrijk is gestart, is daarom niet meegenomen in de beoordeling.

1.7 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 presenteert het internationale speelveld op het gebied van sportevenementen. De effecten die een sportevenement heeft en de desbetreffende redenen om een sportevenement te organiseren worden beschreven. Verder wordt in dit hoofdstuk dieper ingegaan op de betrokkenheid van de overheid op het gebied van sportbeleid bij organisatie van grootschalige sportevenementen en de financiële steun die zij daarbij biedt. Als laatste wordt er gekeken naar innovatieve trends bij de organisatie van sportevenementen.

Hoofdstuk 3 behandelt Nederland als organisator van sportevenementen. De belangrijkste stakeholders worden toegelicht en er wordt gekeken naar hoe en waarom Nederland sportevenementen organiseert. Daarnaast wordt het beleid van de rijksoverheid op het gebied van sportevenementen verder toegelicht. Afsluitend wordt Nederland vergeleken met het internationale speelveld.

In Hoofdstuk 4 wordt, aan de hand van de gekozen sportevenementen, deelvraag twee beantwoord. Deelvraag twee gaat over innovatie. Onder innovatie wordt verstaan: *'het toepassen van succesvolle nieuwe ideeën die waarde kunnen genereren'* (Damanpour, 1996). De term innovatie wordt nader onderzocht aan de hand van zes verschillende thema's.

Hoofdstuk 5 behandelt deelvraag drie, die gaat over de Nederlandse efficiëntie bij de onderzochte sportevenementen. Aan de hand van openbare cijfers en percentages wordt gekeken naar de verschillen per evenement. De cijfers die gebruikt zijn, zijn zowel afkomstig van rapporten alsmede nieuwsartikelen.

In hoofdstuk 6 wordt de hoofdvraag aan de hand van de verkregen informatie uit de deelvragen beantwoord. Er wordt geconcludeerd of er wel of niet sprake is van een 'Dutch Approach' op de onderscheidende deelaspecten.

In hoofdstuk 7 worden de aanbevelingen gepresenteerd.

Hoofdstuk 2. Het internationale speelveld

Wereldwijd onderbouwen evenementenorganisatoren hun motivatie om een sportevenement naar een land te halen vaak met de impact die het sportevenement heeft voor het land. De impact van sportevenementen is uitgebreid onderzocht en beschreven in (de internationale) literatuur. De meest voorkomende soorten impact zijn: economische, toeristische, fysieke, sociaal-culturele, psychologische en politieke impact (Brown & Massey, 2001).

Dit hoofdstuk beschrijft allereerst de hoofddoelen voor het organiseren van een sportevenement. Naast het motief om een sportevenement te organiseren wordt er gekeken naar het beleid en de financiële steun van de nationale overheden wereldwijd op het gebied van internationale sportevenementen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een beschouwing over de innovatieve ontwikkelingen in de sport.

2.1 Hoofddoelen voor het organiseren van een sportevenement

De economische effecten worden alom beschreven in studies die gedaan worden naar sportevenementen. Voorbeelden van economische effecten zijn de ticketverkoop en de uitgaven van de organisator (Mol, 2017). Ook brengt een evenement (internationale) toeschouwers naar het land. Naast de toeschouwers die het evenement bezoeken wordt city marketing vaak genoemd door organisatoren van sportevenementen als positief effect voor het aantrekken van het toerisme in de toekomst. Door het sportevenement goed te presenteren wil men een positief beeld van de stad of het land geven (Westerbeek, Turner & Ingerson, 2001). Daarnaast benadrukken Dolles & Söderman (2008) dat door het organiseren van de Olympische Spelen nationale eenheid en trots gecreëerd wordt onder de bevolking. Een ander effect dat naast bovenstaande punten door evenementorganisatoren wordt benoemd, maar vaak ter discussie staat, is de positieve correlatie tussen het organiseren van een mega-sportevenement en de toename in fysieke (sport)activiteiten door de bevolking van het organiserende land. Dit was ook meegenomen in de doelen van de Olympische Spelen van 2012 in Londen (MacAuley, 2015). In verscheidene artikelen echter wordt de claim ontkracht dat de sportparticipatie daadwerkelijk zal toenemen (Hover, 2016; MacAuley, 2015; Toohey, 2008).

2.2 Overheidsbeleid sportevenementen en financieringssteun

Het overheidsbeleid op het gebied van sport verschilt over de hele wereld. Zo omschrijft de Commission of the European Communities (2007) dat, door de diversiteit en complexiteit van de Europese sportculturen, het onrealistisch is om te proberen een universeel model te definiëren van de organisatie van sportevenementen in Europa. Om toch een beeld te krijgen worden: Engeland en Zwitserland onder de loep genomen. Buiten Europa wordt Canada er uitgelicht om een beeld te geven van het beleid in het Noord-Amerikaanse continent. Als laatst komen China en Qatar aan bod, als nieuwe aanbieders van grootschalige internationale sportevenementen.

Engeland is een van de landen die hun aanpak op het gebied van organisatie van sportevenementen openbaar publiceert. In 'Gold Framework', dat geschreven is door UK Sports in samenwerking met het ministerie van 'Digital, Culture, Media and Sports', wordt het beleid van de overheid omschreven. Engeland heeft een zeer actieve aanpak op het gebied van het

organiseren en binnenhalen van internationale sportevenementen. Zo heeft het Verenigd Koninkrijk na de Olympische Spelen van 2012 in Londen al meer dan 90 internationale sportevenementen georganiseerd (UK Sports, 2018). UK Sports beschrijft dat het succesvol organiseren van internationale sportevenementen een positieve bijdrage heeft op de reputatie van het Verenigd Koninkrijk. Daarnaast worden toerisme en binnenlandse investeringen als belangrijke factoren genoemd die de economie van het Verenigd Koninkrijk een positieve boost geven. UK sport (2018) omschrijft grote sportevenementen als katalysator voor het stimuleren van internationale bezoeken aan het Verenigd Koninkrijk. Daarnaast zorgt het voor meer investeringen en business mogelijkheden. Het beleid op het gebied van Mega Event Policy Framework is ontworpen om samenwerking in het Verenigd Koninkrijk te stimuleren, om conflicten te minimaliseren en de ontwikkeling van het hele land te stimuleren. Om dit voor elkaar te krijgen zal UK Sports £30 miljoen, ofwel 33,5 miljoen euro, uit loterij-inkomsten investeren in de periode 2017-2025.

De aanpak van Zwitserland wordt omschreven in Scheerder, Willem & Claes (2017). Zowel het Zwitsers Olympisch Comité als de nationale federaties zijn onafhankelijke organen. Door de onafhankelijke status van het Zwitserse Olympisch Comité, is de rol van de nationale Zwitserse overheid om sport te ondersteunen en te promoten in plaats van het reguleren ervan (Scheerder, Willem & Claes, 2017). Daarnaast benadrukt Scheerder et al. (2017) dat het nationale sportbudget van Zwitserland vooral gericht is op 'jeugd en sport'. Daarnaast biedt de nationale Zwitserse overheid substantiële subsidies om de organisatie van internationale sportevenementen te ondersteunen, vooral als deze ook gericht zijn op het bouwen en renoveren van sportfaciliteiten.

In Canada is sinds 1 januari 2008 de "Hosting Policy" ingetreden (Government of Canada, z.d.). Dit beleid is een belangrijke tool om zowel de sportontwikkeling als de lokale economie en omgeving te stimuleren. Voorbeeld van overheidsondersteuning bij grootschalige evenementen is de €40 miljoen die de overheid investeerde in de Pan American Games van 1999. Deze werd daarna nog aangevuld met €15 miljoen van de provincie Manitoba (McCloy, 2002). Deze uitgave was echter van voor de Hosting Policy van 2008. In de Hosting Policy stelt de overheid een maximum aan de steun vanuit de landelijke overheid voor een internationaal sportevenement. Zo zal er niet meer dan 35% van de totale kosten gefinancierd worden door de overheid. Van het totale bedrag van de overheidssteun mag niet meer dan 50% afkomstig zijn van de nationale overheid.

Met het organiseren van grootschalige internationale sportevenementen, met als ultieme voorbeeld de Olympische Spelen van 2008, heeft China de negatieve imago die het in de internationale media had, weten te veranderen. Waar ze eerst negatief in het nieuws kwamen over mensenrechten, vervuiling en mediavrijheid werd juist door de Olympische Spelen van 2008 positiever naar China gekeken (Foley, McGillivray, & McPherson, 2012).

Naast China hebben ook landen in het Midden-Oosten meer interesse gekregen in het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen. Het Midden-Oosten is de laatste tijd erg actief om zich te transformeren tot een grote speler in de sport op internationaal

niveau. Qatar's rijkdom is afkomstig uit olie en een van de grootste gasreserves ter wereld. Door sport naar de regio te brengen, wil Qatar het toerisme een boost geven en zich minder afhankelijk maken van de olie en gasindustrie die niet voor eeuwig beschikbaar zal blijven (Smith, 2014). Qatar focust zich vooral op grote eenmalige internationale sportevenementen. Voorbeelden hiervan zijn het WK handbal, de Asian games en in 2022 het WK voetbal. Na eerdere niet succesvolle biedingen op de Olympische Spelen wordt door veel mensen verwacht dat er een derde bod komt van Qatar op het organiseren van de Olympische Spelen. Door verscheidene internationale evenementen te organiseren, wil Qatar een trackrecord opbouwen waarmee het laat zien dat sportevenementen en Qatar prima samen gaan (Cushan, z.d.).

2.3 Innovatie in de sport

Zoals omschreven in hoofdstuk 1, staat innovatie en de Nederlandse financiële efficiëntie bij aansprekende internationale sportevenementen in dit onderzoek centraal om een beter beeld te krijgen van de 'Dutch Approach'. Innovatie in de sport wordt gecreëerd op verscheidene punten. Zo wordt door Thibault, Slack & Hinnings (1993) omschreven dat een sterke concurrerende omgeving invloed kan hebben op het innovatief handelen van een sportorganisatie. Door de toenemende concurrentie zou er een competitief voordeel ontwikkeld moeten worden ten opzichte van de concurrerende partij. In de literatuur wordt weinig geschreven over innovaties bij sportevenementen Ratten & Ferreira (2016) benadrukken dat op het gebied van non-profit sportorganisaties weinig (internationale) literatuur beschikbaar is. Wel wordt er geschreven over innovatie bij topsportteams, die bijvoorbeeld innovatief zijn om de sportprestaties te verbeteren (Ratten & Ferreira, 2016). Ook worden door sportfederaties innovaties toegepast om de sport rechtvaardiger te maken. Een voorbeeld hiervan is het salarislimiet bij de Amerikaanse sporten (Ratten & Ferreira, 2016). Wel concluderen Ratten & Ferreira (2016) dat het begrip sport en innovatie een zeer lastig gebied is vanwege de brede betekenissen en toepassingen die ze in de literatuur hebben. Sport en innovatie zijn afhankelijk van het type sport of type innovatie dat bestudeerd wordt.

2.4 Belangrijkste punten uit dit hoofdstuk

- De meest genoemde vormen van impact van een sportevenement zijn: economische, toeristische, fysieke, sociaal-culturele, psychologische en politieke impact.
- City marketing wordt vaak internationaal aangehaald als positief effect op toerisme.
- Engeland heeft een zeer duidelijk stimulerend beleid voor het binnenhalen van sportevenementen. Toerisme en binnenlandse investeringen worden aangehaald als belangrijke argumenten daarvoor.
- Zwitserland heeft een behoudender aanpak op het gebied van internationale sportevenementen. Het beleid is vooral op 'jeugd en sport' gericht. Voor internationale sportevenementen subsidieert de overheid bij renovatie of bouwen van sportfaciliteiten.
- De Canadese overheid zal nooit meer dan 35% van de totale kosten financieren bij een sportevenement.
- Er is nog weinig literatuur over innovatie op het gebied van sportevenementen. Wel speelt innovatie in de sport een steeds grotere rol, wat terug te zien is bij topsport, die door innovatie proberen de sportprestaties te verbeteren en de sport rechtvaardiger te maken.

Hoofdstuk 3. Nederland als organisator van sportevenementen

In hoofdstuk 3 staat de deelvraag: “Wat is de huidige situatie van Nederland als organisator van sportevenementen?” centraal. In dit hoofdstuk worden eerst de stakeholders die betrokken zijn bij het beleid gericht op sportevenementen in Nederland, beschreven. Verder wordt uitgelicht waarom Nederland sportevenementen organiseert en wat het nationale beleid is op het gebied van sportevenementen. Vervolgens worden de redenen behandeld waarom sportevenementen worden georganiseerd in Nederland. Als laatste wordt er gekeken naar de financiële aspecten van het organiseren van sportevenementen.

In Nederland worden jaarlijks ongeveer 600 sportevenementen georganiseerd buiten de reguliere competitie om (Hover & Breedveld, 2014). Eén van de redenen waarom Nederland sportevenementen organiseert, is de intrinsieke waarde van een sportevenement. Volgens de NLsportraad kan dit al voldoende reden zijn om in een sportevenement te investeren (Open kaart bij impact, 2018).

3.1 Stakeholders in Nederland

De NLsportraad heeft in het onderzoek “Nederland op de Kaart” (2017) geconstateerd dat het initiatief voor het organiseren van een sportevenement op zeer verschillende manieren ontstaat. “We noteren bij de geanalyseerde sportevenementen dat het initiatief afkomstig is van sportbonden, oud-topsporters, provincies en gemeenten, bedrijven, commerciële (evenementen)bureaus en eigenaren van grote sportaccommodaties” (NLsportraad, 2017).

Naast eerdergenoemde partijen, bestaat in Nederland het netwerk ‘De kracht van sportevenementen’ (Ministerie van VWS, z.d.). Hierin werken een aantal partijen samen voor de organisatie van toonaangevende internationale sportevenementen. Deelnemers aan dit netwerk zijn onder andere:

- de vijf grote gemeenten (Amsterdam, Den Haag, Eindhoven, Rotterdam en Utrecht);
- Provincies, waaronder Gelderland en Noord-Brabant;
- de sportkoepel NOC*NSF;
- het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC);
- het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Twee belangrijke spelers in het landelijke sportbeleidsnetwerk van Nederland zijn NOC*NSF als vertegenwoordiger van de georganiseerde sport en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (Rapportage sport 2014, 2015).

NOC*NSF

NOC*NSF is het Nationaal Olympisch Comité en de Nederlandse belangenorganisatie van de georganiseerde sport (NOC*NSF, z.d.). Het voornaamste doel van NOC*NSF is de sport in Nederland op Olympisch niveau brengen. In 2016 werd de ‘Sportagenda 2017+’ gepresenteerd. Met de presentatie van dit stuk laat NOC*NSF de vierjarige cyclus los om meer flexibiliteit in het beleid mogelijk te maken. NOC*NSF

benadrukt het belang van sportevenementen in Nederland als volgt: “Zij inspireren, maken trots en zetten Nederland op de kaart” (Sportagenda 2017+, 2016). Naast de Sportagenda 2017+ biedt NOC*NSF ook ondersteuning voor de organisatie van sportevenementen. Zo bieden zij een modelaanpak voor evenementen aan. Deze modelaanpak is bedoeld voor organisatoren van sportevenementen. Het biedt ondersteuning, tips en voorbeelden van voorgaande sportevenementen. Het moet worden gezien als een leidraad en geen blauwdruk. Het is bedoeld om een manier van denken te stimuleren die sportbonden en andere evenementorganisatoren kan helpen. In de modelaanpak worden op chronologische volgorde verschillende projectfasen beschreven en toegelicht. Daarnaast worden ook voorbeelden aangeboden van voorgaande evenementen. Zo worden er diverse ‘Bid Books’ gepresenteerd, zoals die van het EK atletiek 2016. Het voornaamste doel van de modelaanpak is het uitwisselen van kennis tussen sportorganisatoren (Ministerie van VWS, z.d). Daarnaast is NOC*NSF een steunpunt voor talentontwikkeling en topsporters.

Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport

De directie die binnen het ministerie van VWS over het (rijks)sportbeleid gaat is de directie Sport. De beleidsdoelstelling van de directie Sport is: een sportieve samenleving waarin er voor iedereen een passende en veilige sport- en beweegmogelijkheid is en waarin uitblinken in sport wordt gestimuleerd (Ministerie van VWS, 2018). In kabinet-Rutte III, dat aantrad na de Tweede Kamerverkiezingen van maart 2017, is minister Bruno Bruins de minister voor Medische Zorg en Sport. In de portefeuille van minister Bruins is het beleid op het gebied van sportevenementen opgenomen (Ministerie van VWS, 2019).

De maatschappelijke spin-off van sportevenementen wordt specifiek beschreven en onderverdeeld in zes themagebieden in de evaluatie van Groot, Blom & Van de Gugten (2012). Deze themagebieden zijn: Gezondheid & Vitaliteit; Participatie & Cohesie; Beleving & Ervaring; Economie & Werk; Milieu & Innovatie en Imago & Identiteit. Deze themagebieden in het beleidskader sportevenementen van Ministerie van VWS (2015): sportdeelname geeft plezier, verbindt en is gezond. Ook benoemt het ministerie van VWS dat, door toonaangevende internationale sportevenementen naar Nederland te halen, Nederland zich nadrukkelijk kan positioneren als sportland, atleten voor eigen publiek kunnen schitteren, zodat ze anderen enthousiast maken om meer te bewegen en sporten. Daarnaast hebben sportevenementen een positieve uitstraling op de breedtesport: de sport die door alle lagen van de bevolking beoefend kan worden.

3.2 Sportevenementen naar Nederland, wie neemt het initiatief

Er is in Nederland geen duidelijke samenhangende structuur voor het initiëren van grote sportevenementen. In het advies van de NLsportraad (2019) roept de NLsportraad op tot een nationale sportevenementenagenda zodat er meer eenheid en structuur komt, ook omdat de internationale concurrentie van omringende landen toeneemt uit de voormalige Sovjetstaten, Azië, het Midden-Oosten en in mindere mate uit de landen van Zuid-Amerika (NLsportraad, 2017).

Rien van Haperen, voormalig directeur van de Nederlandse Atletiekunie, vertelt dat het voortraject een van de belangrijkste fases is om een goed toernooi neer te zetten. “Allereerst moet je een goed trackrecord opbouwen. Dit doe je door verscheidene kleinere evenementen te organiseren, om ervaringen op te doen en in contact te komen met de juiste mensen voor het bid” (Van Haperen, 2019). Dit punt wordt ook omschreven door de NLsportraad (2019). Het opbouwen van een trackrecord is van extreem groot belang om de competenties te laten zien tot het organiseren van sportevenementen.

3.3 Waarom een sportevenement organiseren?

De waarde van grote sportevenementen is ook beschreven in de Nederlandse literatuur. Zo belichten de NLsportraad (2017) en Hover en Breedveld (2014) de economische en maatschappelijke waarde van sportevenementen. Tiessen-Raaphorst (2015) geeft aan dat het streven is om de kracht van sportevenementen meer te benadrukken, zodat Nederland zich positioneert als sportland. Ze beschrijft dat: “Sportevenementen Nederlanders moeten inspireren het beste uit zichzelf te halen en enthousiasmeren om meer te gaan bewegen en sporten. De organisatie van evenementen dient bovendien andere maatschappelijke en economische doelen, zoals werkgelegenheid in de gastvrijheidssector, ‘Holland-promotie’, nationale trots en sociale binding”. De NLsportraad benoemt daarnaast de intrinsieke waarde van een sportevenement. “Sportevenementen worden goed bezocht; bezoekers en deelnemers zijn tevreden en het bereik via de (sociale) media is over het algemeen groot. Er is een duidelijke markt voor sportevenementen en een groot deel van de (jaarlijks) terugkerende sportevenementen is financieel onafhankelijk. De sportevenementenbranche is groeiende als onderdeel van de vrijetijdsindustrie” (NLsportraad, 2018).

3.4 Olympisch Plan 2028

Een van de grootste trajecten van de afgelopen jaren waardoor de organisatie van sportevenementen een stimulans kreeg was het ‘Olympisch Plan 2028’. In 2004 kwam NOC*NSF met het plan om Nederland klaar te stomen voor de organisatie van een eventuele Olympische Spelen. Dit proces, dat werd gestart na de goede prestaties van Nederland op de Olympische Spelen van 2000 in Australië, werd ook wel het ‘Olympische Plan 2028’ genoemd (Van den Heuvel, Van Sterkenburg, Van Bottenburg, 2007). Niet alleen had dit plan het doel om het grootste sportevenement ter wereld naar Nederland te halen, maar het daagde Nederland ook uit om uit te blinken op alle niveaus (Ministerie van VWS, 2009). In het Olympisch Plan werd beschreven dat de sport in Nederland tussen 2008 en 2016 naar een ‘Olympisch niveau’ moest worden gebracht, om uiteindelijk in 2016 te overwegen om een bid uit te brengen op de organisatie van de Spelen van 2028. Een van de bouwstenen van dit beleid was om een trackrecord op te bouwen op het gebied van het organiseren van internationaal aansprekende evenementen. Het grootste bid dat Nederland als gevolg van het Olympisch Plan 2028 heeft uitgebracht is het bid op het WK voetbal van 2018/2022 (Tiessen-Raaphorst, 2015). In 2012 werd door de regering besloten het plan niet te ondersteunen om Nederland als kandidaat aan te melden voor de organisatie van de Olympische Spelen van 2028. Dit mede vanwege de nasleep van de financiële crisis (Tiessen-Raaphorst, 2015).

Wel presenteerde het ministerie van VWS in 2013 het beleidskader sportevenementen. Met dit beleid wilde de toenmalig minister Edith Schippers, zoals omschreven in Rapportage sport 2018 (2018), een “bijdrage leveren aan het naar Nederland halen van en organiseren van toonaangevende en intrinsiek aansprekende internationale sportevenementen en deze ook maatschappelijk zo goed mogelijk benutten”. Met dit beleid wilde de minister het elan dat was ontstaan door het ‘Olympisch Plan 2028’ een vervolg geven. Het belangrijkste punt uit het beleid was dat het duidelijk omschrijft op welke wijze niet-jaarlijks in Nederland georganiseerde topsportevenementen in aanmerking komen voor een subsidie.

In oktober 2017 presenteerde het nieuwe kabinet zijn regeerakkoord 2017-2021: ‘Vertrouwen in de toekomst’. Dit is de start van een nieuwe aanpak van het Nederlandse sportbeleid. In dit beleid neemt de overheid een meer coördinerende rol, die past bij de nieuwe aanpak van het Nederlandse sportbeleid (Tiessen-Raaphorst, Pulles, Hoeijmakers, en Van der Poel, 2018). Er is een structurele financiële verhoging in de begroting van het kabinet voorzien en er wordt een sportakkoord aangekondigd. Interessant punt voor het aanbod van sportevenementen is dat in de nieuwe begroting een budget van 10 miljoen euro voor sportevenementen is meegenomen (Tiessen-Raaphorst et al., 2018).

In het nationale sportakkoord van 2018, dat volgt uit het regeerakkoord van 2017, wordt de nieuwe beleidsvisie gepresenteerd. De organisatie van topsportevenementen speelt ook een dragende rol in het akkoord. In het zesde hoofdstuk “topsport die inspireert” van het nationaal sportakkoord ligt de focus op topsportprestaties en topevenementen in Nederland. Zo wordt omschreven dat “het ervaren van topsportevenementen in eigen land een sterke inspirerende en verbindende werking in de Nederlandse samenleving heeft” (Nationaal sportakkoord, 2018). Het zesde hoofdstuk moet nog door de partners van het sportakkoord worden gepresenteerd, deze wordt in de loop van 2019 uitgewerkt.

Nederland evenementenland?

In het advies ‘Nederland evenementenland?’ adviseert de NLsportraad over de invulling van het zesde hoofdstuk. De belangrijkste punten uit dit advies zijn:

- Maak een nationale sportevenementenagenda met een multi-sportevenement als stip aan de horizon.
- Zorg voor samenwerking tussen de minister en partners bij de ontwikkeling van de nationale sportevenementenagenda.
- Stel de ‘Dutch Approach’ centraal en maak een plan om deze verder uit te werken.
- Introduceer de term ‘sporterfgoed’ om bestaande infrastructuren te versterken.

Figuur 1: Advies van NLsportraad aan Minister Bruins

3.5 Financiering van sportevenementen

Bij de afweging van het wel of niet organiseren van een sportevenement spelen o.a. ambitie, organisatiekracht en expertise een rol, maar ook de financiën zijn van belang. In 'Nederland op de kaart' (NLsportraad, 2017) wordt de trend beschreven dat sportbonden de uitvoerende werkzaamheden uitbesteden aan commerciële organisaties. Zij doen dit vanwege de toenemende financiële risico's die gepaard gaan met het organiseren van een sportevenement. Het organiseren van een groot sportevenement kan een zodanig groot risico zijn, dat dit de jaarbegroting van een sportbond overstijgt.

De NLsportraad heeft onderzoek gedaan naar 25 aansprekende evenementen die in de periode tussen 2016 en 2017 plaatsvonden in Nederland. Hieruit kwam naar voren dat van de 25 sportevenementen slechts vier een verlies hadden geleden. In de andere 21 gevallen is er quitte gespeeld of winst gemaakt (NLsportraad, 2017). Van de onderzochte evenementen heeft de helft een rijksoverheidsbijdrage gekregen. Om in aanmerking te komen voor een bijdrage van het rijk moet een sportevenement zich ook focussen op de maatschappelijke spin-off van het evenementen. In Nederland moet een sportevenement aan strenge voorwaarden voldoen om in aanmerking te komen voor subsidie. De subsidieregeling van de rijksoverheid voor de organisatie van een sportevenement is onderverdeeld in vier categorieën (Ministerie van VWS, 2018):

- aansprekende internationale sportevenementen in de buitencategorie (Nader te bepalen in overleg met de Tweede Kamer);
- aansprekende internationale sportevenementen (subsidie heeft een maximale hoogte van € 2.500.000);
- aanloopevenementen (subsidie heeft een maximale hoogte van € 500.000);
- overige topsportevenementen (subsidie heeft een maximale hoogte van € 250.000).

De organisatie van een sportevenement kan naast subsidie op nationaal niveau ook op lokaal niveau een subsidieaanvraag doen. Per provincie en gemeente verschilt de hoogte van de subsidie en op welke manier deze aangevraagd kan worden.

De vraag is of deze wijze van financiering effectief is. Zowel NLsportraad (2019) als Hover en Hoeijmakers (2018) constateren dat de sector behoefte heeft aan een ander financieringsinstrument dan subsidie. Ideeën zijn o.a. om bij een financieel surplus van een sportevenement deze te mogen behouden voor investering in volgende sportevenementen. De NLsportraad (2019) concludeert dat betrokkenheid van de rijksoverheid andere investeerders aanmoedigt ook te investeren.

3.6 Belangrijkste punten uit het hoofdstuk

- In Nederland wordt er meer aandacht besteed aan de maatschappelijke spin-off van sportevenementen dan in het buitenland. Dit is mede het gevolg van verplichting die de overheid stelt bij het verlenen van subsidie voor sportevenementen om side-events te organiseren.
- Het beleid in Nederland, dat zich richt op het organiseren van sportevenementen, wordt met het nieuwe sportakkoord geïntensiveerd. Het richt zich vooral op het realiseren van topsportevenementen in eigen land omdat het ervaren daarvan een sterke inspirerende en verbindende werking heeft op de Nederlandse samenleving.
- De vrees voor de financiële risico's van het organiseren van een groot sportevenement wordt niet gerechtvaardigd. Het blijkt dat 21 van de 25 sportevenementen die door de sportraad onderzocht zijn, quitte hebben gespeeld of winstgevend zijn geweest.
- Er is in Nederland een duidelijk beleid voor het verstrekken van subsidies voor sportevenementen. De maximale bijdrage van de Rijksoverheid bij aansprekende internationaal sportevenementen bedraagt €2.500.000.

Hoofdstuk 4. Innovatief Nederland

In hoofdstuk 4 staat de deelvraag: *“Hoe onderscheidt Nederland zich als organisator van aansprekende sportevenementen ten opzichte van andere Europese landen wat betreft innovaties?”* centraal. Bij het beoordelen of Nederland innovatief is geweest, wordt gebruik gemaakt van de eerder gepresenteerde definitie van innovatie: “Het toepassen van succesvolle nieuwe ideeën die waarde kunnen genereren” (Damanpour, 1996). Innovatie wordt in dit onderzoek op verschillende onderdelen bekeken. Per onderdeel wordt bij de vraag stilgestaan of Nederland zich heeft kunnen onderscheiden van de andere organiserende landen met innovatieve handelingen op het gebied van:

- *Evenementlocatie en toeschouwers*: Zowel evenementlocatie als toeschouwers zijn twee van de vier punten die door Hover en Breedveld (2014) worden benoemd in hun definitie van sportevenementen.
- *City marketing*: City marketing wordt aangehaald in het advies Nederland op de Kaart (NLsportraad, 2017).
- *Duurzaamheid*: Duurzaamheid is meegenomen omdat het wordt genoemd als een van de kenmerken van innovatie (Scheerder, Claes, Thibaut, & Vanreusel, 2015).
- *Side-events*: Side-events spelen een grote rol in het toekennen van subsidie door VWS (Ministerie van VWS, 2018). Om te vergelijken of Nederland hier innovatief in is, is het meegenomen als criterium.
- *Evaluatie*: Als laatste wordt er gekeken naar de transparantie van de organisatie over het delen van informatie. Dit punt is meegenomen naar aanleiding van open kaart bij impact (NLsportraad, 2018).

Per onderdeel zal allereerst het EK atletiek besproken worden, gevolgd door het WK roeien en daarna de start van de Tour de France. Er wordt afgesloten met een samenvatting.

4.1 Evenementlocatie(s)

Bij sportevenementen zijn de locaties altijd een belangrijke factor. Terwijl sommige evenementen worden georganiseerd op vaste locaties, vinden andere juist plaats op wisselende locaties (Hover & Breedveld, 2014). In dit onderzoek wordt nagegaan of Nederland vernieuwend is geweest in het gebruik van de evenementlocaties.

EK atletiek

De hoofdlocaties van alle drie de onderzochte EK's atletiek waren grote (Olympische) stadions. Bij alle drie de stadions werd het EK ook als argument gebruikt om de locatie op te knappen. Het Letzigrundstadion in Zürich onderging de grootste renovatie. Het stadion is bijna compleet herbouwd. De kosten voor dit project waren 115 miljoen euro (Allen, 2007). De Zwitserse atletiekunie was een van de initiatiefnemers voor renovatie van het Letzigrundstadion. In 2005 werd er gestemd over een eventuele renovatie van het stadion. Een van de vereisten voor renovatie van het stadion was dat Zürich zich kandidaat zou stellen voor het EK atletiek (LEAM, 2014). In het Letzigrundstadion vonden alle wedstrijdelementen van het EK atletiek plaats. Het Sechseläutenplatz was als tweede locatie feestelijk ingericht als evenementplein voor de toeschouwers.

De gemeente Amsterdam besteedde in totaal € 3.5 miljoen aan de renovatie van het Olympisch Stadion. De organisatie van Amsterdam besloot om naast het Olympisch Stadion ook het Museumplein als evenementlocatie te gebruiken. Deze locatie werd gebruikt voor kwalificatiewedstrijden. Het gebruik van een tweede locatie waar wedstrijdonderdelen plaatsvonden was een primeur bij het EK atletiek. Van Haperen (2018) gaf in het interview aan dat het plan om het Museumplein te gebruiken als evenementlocatie eerst sceptisch werd ontvangen door de European Athletics, maar uiteindelijk een succes bleek (Bijlage 1). Het idee om een tweede locatie te gebruiken kwam voort uit het feit dat de bezoekersaantallen tijdens de ochtendedities van het EK in Zürich tegenvielen. Het sloot aan bij de wens van de organisatie om “iets bijzonders te doen”. Naast het gebruik van een tweede evenementlocatie heeft de organisatie ook een aantal medailleceremonies buiten het stadion georganiseerd. Omdat veel mensen na de laatste wedstrijd het stadion verlaten, was het idee van de organisatie dat je beter een plek kan creëren voor mensen die echt geïnteresseerd zijn in de huldiging. Deze locatie werd de ‘Medal Plaza’ genoemd en bevond zich op het plein naast het Olympisch Stadion (Van Haperen, Bijlage 1). Ook dit was vernieuwend ten opzichte van voorgaande jaren.

Het Olympisch stadion van Berlijn stamt uit 1936 en is gemoderniseerd tussen 2000 en 2004, met als voornaamste reden het Wereldkampioenschap voetbal van 2006 in Duitsland. Voor het EK atletiek van 2018 zijn er kleine aanpassingen gedaan. Een van deze aanpassingen was het gebruik van grote TV schermen in het stadion. Hierdoor kon iedereen alle onderdelen volgen die plaatsvonden in het stadion. Dit werd door de toeschouwers als waardevol gezien (Leichtathletik Berlin, 2019). Naast het Olympisch stadion heeft de organisatie van het EK atletiek in Berlijn ook gebruik gemaakt van een tweede evenementlocatie. Op de Breitscheidplatz had de organisatie de zogenaamde European Mile gecreëerd. Dit was een plek waar zowel fans als atleten bij elkaar kwamen. Met als voorbeeld het EK in Amsterdam, werden ook hier verscheidene kwalificatiewedstrijden gehouden. De huldigingen in de avonden werden ook op deze plek gehouden.

Figuur 2: Breitscheidplatz (European Mile) in Berlijn

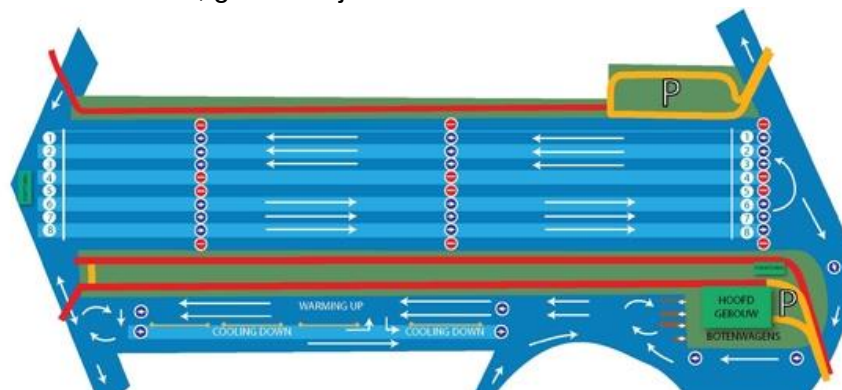
Innovaties op het gebied van evenementlocatie(s):

EK Atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Tweede evenementlocatie	Nee	Ja: Museumplein	Ja: European Mile
Ceremonie buiten het stadion	Nee	Ja: Medal Plaza	Ja: European Mile

WK roeien

Het WK van 2015 vond plaats op het meer van Aiguebelette, een van de grootste meren van Frankrijk, in het departement Savoie, gelegen aan de voet van de Franse Alpen. Voor het evenement in 2015 is een nieuwe roeibaan gecreëerd, die in zuid/oost-noord/westelijke richting is aangelegd. Hierdoor heeft elke roeier dezelfde wedstrijdcondities (FFA. z.d.). Het water van het meer van Aiguebelette wordt gebruikt als drinkwater voor twaalf omliggende dorpen. Het meer is een beschermd natuurgebied met bijzondere planten en dieren.

Bij het WK roeien van 2016 in Rotterdam sprong de Willem-Alexanderroeibaan er direct uit. Het is een nieuwe baan die op 26 april 2013 in gebruik is genomen (Willem-Alexanderbaan, z.d.). In het interview vertelt Frans Cornelis, oud voorzitter van de roeibond, dat de baan zich onderscheidt door zijn ongekeerde grootte (Bijlage 5). Door deze grootte kan er een ander startsysteem gehanteerd worden. Er kan om de 5 minuten gestart worden; waar een 2.000m race ongeveer 7 minuten duurt, betekent dit dat er zelfs gestart kan worden voordat de wedstrijd daarvoor gefinisht is. Dit levert spectaculairdere races op voor de toeschouwers. Bovendien betekent het ook dat meerdere wedstrijden achter elkaar georganiseerd kunnen worden. Doordat het WK roeien in Rotterdam alleen bestond uit niet-Olympische afstanden, werd het in de roeiwereld niet als een 'echt' WK gezien. Dit heeft de organisatie gecompenseerd door het juniorentoernooi tegelijk met het seniorentoernooi te organiseren. Zodoende werd een van de grootste toernooien van Europa gecreëerd, aldus Cornelis. Karin Luijendijk, van Topsport Rotterdam, vertelt in het interview dat het een van de spannendste evenementen was waar ze ooit bij betrokken is geweest (Bijlage 6). Doordat het juniorentoernooi er op het laatste moment bij kwam, was het een toernooi van grote omvang. Het werd voornamelijk geleid door vrijwilligers en niet door een professioneel bureau. Daardoor was het uitermate spannend of alles goed zou gaan. Een dergelijke bundeling van verschillende toernooien kon het jaar erop niet worden herhaald. Waar Rotterdam beschikt over een gigantische baan, is de baan van Plovdiv (2018) van een kleiner, gebruikelijk formaat.

Figuur 3: De Willem-Alexanderroeibaan in Rotterdam

Net als de roeibanen in Aiguebelette en Rotterdam, is de roeibaan in Plovdiv aangelegd in zuidwestelijke richting (Bulgarian rowing federation, z.d.). De baan verschilt qua grootte niet van andere roeibanen. Er is hier dan ook niet besloten om andere toernooien erbij te betrekken. De vernieuwing in Rotterdam om meerdere toernooien tegelijkertijd te organiseren is dan ook niet overgenomen.

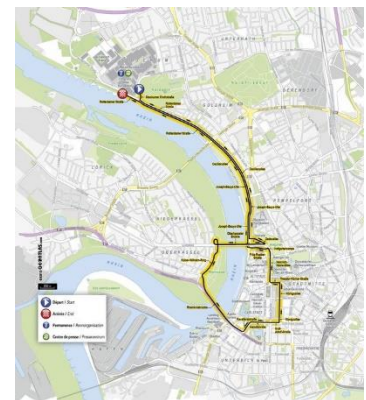
Innovaties op het gebied van evenementlocatie(s):

WK Roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Combinatie van meerdere evenementen	Nee	Ja	Nee

Start Tour de France

Een wielervedstrijd wordt georganiseerd op de openbare weg. Hierdoor kan de organisatie variëren in hoe ze het parcours ontwerpen. In overeenstemming met de ASO werd besloten wat voor soort race er werd georganiseerd (ASO, 2013). De start van de Tour de France in Yorkshire was een normale etappe met een doorsnee lengte. Dit sloot goed aan bij de city marketing van Yorkshire (zie 5.3). Zowel Utrecht 2015 als Düsseldorf 2017 organiseerden een proloog. Dit is een individuele tijdrit over een korte afstand. Bij beide toernooien was deze afstand rond de 14 kilometer (Lustig, z.d.).

Met de keuze van het parcours in Utrecht 2015 heeft de organisatie rekening gehouden met optimale profilering van de stad Utrecht. Zo wordt in Bottenburg et al. (2015) beschreven dat de route van de eerste etappe aansluit bij de ambitie om de bewoners zoveel mogelijk bij het evenement te betrekken. De route liep dwars door de stad, langs of vlakbij de huizen van talloze Utrechtenaren.

In Düsseldorf 2017 werd ook een proloog georganiseerd. Door het afsluiten van een groot gedeelte van de binnenstad was er erg veel weerstand bij de inwoners, aldus Teutenberg, CEO van de start van de Tour de France in Düsseldorf (Bijlage 4).

Figuur 4: De proloog in Düsseldorf 2017

Innovaties op het gebied van evenementlocatie(s):

Grand Départ	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2017
Type parcours	Normale etappe	proloog	proloog

4.2 Toeschouwers / entertainment

Het EK atletiek en de start van de Tour de France zijn toeschouwersevenementen. Dit houdt in dat het evenement relatief veel toeschouwers trekt in vergelijking met de deelnemers (Hover & Breedveld, 2014). Bij het WK roeien is dit in mindere mate het geval. Andere vormen van evenementen zijn deelnemersevenementen en evenementen met ongeveer gelijke aantallen.

EK atletiek

Het aantal bezoeken aan het Letzigrundstadion, waar alle atletiek onderdelen plaatsvonden, kwam op een totaal van 148.500. Op het Sechseläutenplatz had de organisatie een festivalterrein voor bezoekers gecreëerd waar toeschouwers zich konden verzamelen. Met de locatie midden in de stad wilde de organisatie Zürich profileren als een open-minded, sportenthousiaste en internationale stad (LEAM, 2014).

Bij het EK atletiek van 2016 in Amsterdam was een van de doelstellingen van de organisatie om 'de sport naar de mensen brengen'. Kwalificatiewedstrijden op het Museumplein, goedkope toegangsprijzen voor het stadion en breedtesportevenementen tijdens het EK zijn drie punten waarin deze doelstelling naar voren is gekomen. De organisatie van het EK in Amsterdam had zichzelf ten doel gesteld om minimaal 100.000 tickets te verkopen en heeft dit met een totaal van 126.434 ruim gehaald (Hover, 2016). Vergeleken met Zürich heeft het EK atletiek in Amsterdam in totaal minder tickets verkocht. Dit komt mede doordat het dat het evenement in Amsterdam een dag korter was dan het evenement in Zürich (Hover, 2016).

Volgens Leichtathletik Berlin (2019) heeft Berlijn met meer dan 500.000 bezoeker een nieuwe standaard neergezet. 360.000 bezoekers hebben de atletiekwedstrijden bezocht in het stadion en nog eens 150.000 bezoekers zijn op het Breitscheidplatz, in het centrum van Berlijn, geweest. De organisatie van het EK 2018 geeft aan dat door het verplaatsen van de medailleceremonie buiten het stadion, zoals omschreven onder het kopje evenementlocatie(s), het hele programma ingekort kon worden. Hierdoor kon het schema veranderd worden ten opzichte van voorgaande jaren. Alle avondsessies vonden plaats tussen 19.00 en 22.00 uur. De organisatie omschrijft dat, door het compactere schema, het entertainment omhoog ging (Leichtathletik Berlin, 2019).

Innovaties op het gebied van toeschouwers / entertainment:

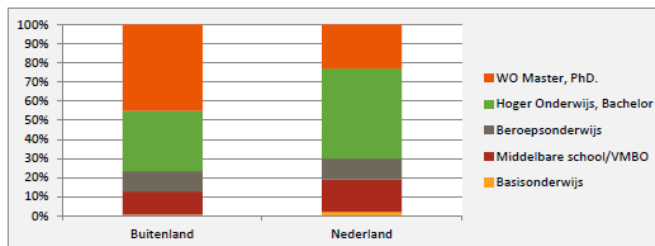
EK Atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Compact schema	Nee	Nee	Ja
Sportfeest	Alleen op: Sechseläutenplatz	Ja: Van voor en door de stad	Ja: European Mile

WK roeien

Het WK roeien in Aiguebelette trok 35.100 bezoekers (World Rowing, 2016). Jolly, projectmanager van het WK roeien in Aiguebelette, meldt in het schriftelijk interview dat een belangrijk doel van dit toernooi was: "To be a big popular party" (Bijlage 8). Cornelis vertelt dat de organisatie van Aiguebelette, na het zien van het WK in Amsterdam in 2014 waar het creëren van een sportfeest centraal stond, ook de focus heeft gelegd op het organiseren van een feestelijk evenement (Bijlage 5).

Het WK roeien in Rotterdam trok 21.171 bezoekers (Oldenboom, 2017). Het toernooi was mogelijk minder in trek doordat uitsluitend niet-Olympische nummers werden geroeid. Dankzij

het feit dat het WK junioren erbij werd betrokken, stegen de bezoekersaantallen en inkomsten. “Junioren komen met familie, wat extra toeschouwers oplevert. Door deze constructie hebben we ons kunnen redden”, aldus Cornelis. Een van de leerpunten die Rotterdam uit Amsterdam heeft meegenomen is om zoveel mogelijk entertainment naast de wedstrijden te organiseren. Volgens Cornelis (Bijlage 5) wordt de roeisport in Nederland, na Amerika, het meest door studenten beoefend. Figuur 5 laat zien dat het WK in Rotterdam voornamelijk door hoger opgeleiden werd bezocht. 70% van de Nederlandse en 75% van de buitenlandse bezoekers had een hoger onderwijs diploma. Door er in Amsterdam en Rotterdam een sportevenement van te maken, met veel hapjes, drankjes en live muziek, realiseerde de organisatie een waar sportfeest dat aansloot bij de verlangens van studenten, aldus Cornelis. Na Amsterdam 2014 en Aiguebelette 2015 was Rotterdam de derde stad die er een feest van heeft gemaakt. Amsterdam heeft daarmee een nieuwe norm gesteld en bijgedragen aan de ‘Dutch Approach’.

Figuur 5: Toeschouwersverdeling WK roeien 2016

Het WK roeien 2014 in Amsterdam is geen onderzocht evenement, maar is met zijn aanpak om het WK roeien te presenteren als sportfeest een inspiratiebron geweest voor Aiguebelette en Rotterdam (Cornelis, Bijlage 5).

Het WK roeien in Plovdiv trok 4.500 bezoekers (World Rowing, 2019). De focus van de organisatie lag vooral op het goed organiseren van de wedstrijden. Qua merchandising en belevings sfeer was dit toernooi niet te vergelijken met zijn voorlopers, aldus Verhoogt in het interview (Bijlage 7).

Innovaties op het gebied van toeschouwers / entertainment:

WK Roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Sportfeest voor toeschouwers	Ja (geleerd van Amsterdam 2014)	Ja	Nee

Start Tour de France

In Yorkshire was het doel om van de start Tour de France een groot feest te maken. Het evenement werd door in totaal ongeveer 3 miljoen bezoekers bezocht (Leeds city council, z.d.).

Nederland had beduidend minder toeschouwers tijdens het evenement. Rond de 750.000 toeschouwers (Bottenburg et al. 2015) waren aanwezig in Utrecht. Eén van de belangrijkste speerpunten van de organisatie, voorafgaand aan de start van de Tour de France in Utrecht 2015, was dat het een evenement van, voor en door de stad moest zijn. Door de etappe door de binnenstad te organiseren sloot dit goed aan bij dit speerpunt.

In Düsseldorf waren er naar schatting 500.000 toeschouwers aanwezig tijdens de Grand Départ (Deloitte, 2017). Er is verder niets noemenswaardig gevonden over innovaties omtrent toeschouwers.

Innovaties op het gebied van toeschouwers / entertainment:

Grand Départ	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2017
Sportfeest voor toeschouwers	Ja	Ja	Nee

4.3 City Marketing

Zoals eerder door Westerbeek et al. (2001) werd benadrukt, speelt city marketing bij een internationaal sportevenement een grote rol. Door het sportevenement goed te presenteren wordt er een positief beeld van de stad of het land gegeven. Tiessen-Raaphorst (2015) wijst erop dat 'Holland branding' een van de redenen is voor het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen in Nederland.

EK atletiek

Alle organisatoren van het EK atletiek zagen in dat, door het organiseren van het EK atletiek, ze de evenementenstad in een positief daglicht konden stellen. Gerold Lauber, gemeenteraadslid van kanton Zürich, meldt dat de effecten die door de organisatie waren gehoopt met de branding van Zürich, voor een groot deel ook zijn uitgekomen. "Honderden miljoenen tv-kijkers zagen de Europese kampioenschappen en Zürich van de mooiste kant op televisie. Dit is onbetaalbare locatiemarketing" (Hirsbrunner, 2014). Bij elk sponsoruiting in de stad werd er rekening mee gehouden het merk 'Zürich 2014' consequent te gebruiken, met als doel een het merk te ontwikkelen en te erkennen (LEAM, 2014). Social media werd ook gebruikt als marketingtool voor het evenement. De organisatie richtte de aandacht bij het gebruik van social media voornamelijk op hun mascotte Cooly. Zo hadden ze een speciale website voor de mascotte gelanceerd om meer aandacht te genereren. Daarnaast probeerde men ook via Twitter mensen te bereiken. Dit bleek geen succes, het Twitter account van Cooly had niet meer dan 800 volgers.

Bij het EK atletiek in Amsterdam werd de term 'Hollanding branding' gebruikt. Ellen van Langen, ambassadeur van het EK atletiek, meent dat de organisatie, met de aanwezigheid van het Olympisch Stadion, alsmede de unieke locatie op het Museumplein, de stad Amsterdam op een prachtige manier heeft gepresenteerd. Sociale media werden tijdens het EK atletiek niet eerder op zo'n grote schaal ingezet als bij het EK atletiek in Amsterdam. Het EK stond dagelijks in de top 10 trending topics op twitter (Hover, 2016). Nederland is tijdens het EK atletiek onderscheidend geweest in het gebruik van social media. Dit is op twee manieren tot uiting gekomen. Allereerst vertelt Van Haperen dat de focus bij het gebruik van social media uitging naar atleten die aanwezig zouden zijn bij het EK atletiek. Omdat het EK in hetzelfde jaar plaatsvond als de Olympische Spelen was dit een belangrijk aandachtspunt. Dit hadden ze geleerd van de eerdere editie in Finland waar vaak negatief in het nieuws kwam welke atleten

niet aanwezig waren op het EK. De tweede manier was door het gebruik van (oud)atleten als ambassadeurs zoals Ellen van Langen. Dit concept is grotendeels overgenomen door de organisatie van Berlijn 2018.

Leichtathletiek Berlin (2019) beschrijft dat door het gebruik van de European Mile er meer entertainment aan het evenement werd toegevoegd. Dit leverde prachtige plaatjes op en bracht het evenement naar een hoger niveau. Daarnaast was het voor Berlijn de uitgelezen mogelijkheid om te laten zien dat internationale sportevenementen op openbaar terrein mogelijk zijn. Hier was veel discussie over ontstaan na de terroristische aanslagen van 19 december 2016. Voor het gebruik van social media heeft de organisatie van het EK atletiek in Berlijn een duidelijke filosofie beschreven die bestaat uit: innovatief, verassend en waardevol. Veel focus op de atleten en de atleten ook gebruiken als ambassadeurs. Dit concept is grotendeels overgenomen van Amsterdam. Waar Amsterdam zich richtte op Twitter lag in Berlijn de focus op Facebook. Hiermee verwachtten zij het meeste publiek te bereiken. De organisatie had vastgesteld dat juist de nationale bevolking minder actief is op Twitter. Het bereik via Facebook voor het evenement van Berlijn 2018 had over de jaren 2016, 2017 en 2018 een totaal van 19.000.000 paginabezoeken (Leichtathletiek Berlin, 2019). Als je het Facebookgebruik rondom de EK Atletiek van Duitsland vergelijkt met dat in Nederland, is het bereik van Duitsland vele malen hoger. Er moet echter wel rekening mee worden gehouden dat de bevolking van Duitsland ongeveer vier keer groter is dan Nederland. Berlijn gaf in zijn evaluatie wel aan dat het gebruik van Instagram erg groeiend is. De organisatie kwam tot de conclusie dat Instagram een prominentere rol had moeten spelen bij hun social-mediacampagne (Leichtathletiek Berlin, 2019). De content die door Berlijn gepresenteerd werd was ook voornamelijk gericht op de atleten (Leichtathletiek Berlin, 2019).

Visits to European Athletics website (views)	18.200,000
Visits to European Athletics (persons)	500,000
Amsterdam2016 publicity reach on Facebook (views)	12.300,000
Amsterdam2016 publicity reach on YouTube (views)	603,000
Downloads of the Championships app (persons)	29,000
Top-10 position in trending topics list on Twitter (days)	5

Figuur 6: Het gebruik van Social media Amsterdam 2016 in cijfers

Innovaties op het gebied van city marketing:

EK Atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Social media gebruik	Alleen met Cooly	Ja: twitter	Ja
De 'branding' van stad of land	'Zürich 2014'	'Holland Branding'	Mindere mate.

WK roeien

De organisatie van het WK van 2014 in Aiguebelette had twee duidelijke city marketing doelen die ze met dit evenement wilden bereiken. Allereerst ligt de plek waar het evenement werd

gehouden in een wintersportgebied (Cornelis bijlage 5; Verhoogt bijlage 7). Omdat het gebied ook beschikt over een roeibaan was dit een perfecte mogelijkheid om naast winterspelen ook een zomersport te presenteren. Het tweede doel van de organisatie van het WK roeien 2015 was dat dit sportevenement het laatste evenement was voordat Frankrijk het officiële bid ging uitbrengen voor de Olympische Spelen van 2024 (Jolly, 2019). Het was voor de organisatie en voor Frankrijk de uitgelezen mogelijkheid om aan de wereld te laten zien dat Frankrijk goede sportevenementen kan organiseren.

In Nederland stond, zoals eerder beschreven, het thema ‘sportfeest’ centraal bij het WK roeien. Tijdens de eerdere editie van 2014 in Amsterdam was gebleken dat de focus op entertainment erg succesvol was. Behalve het voorzien van de evenementlocatie van de benodigde entertainment geeft Luijdijk (2019) aan dat de stad Rotterdam ook z’n best heeft gedaan om de stad zelf ‘aan te kleden’. Zo was het een primeur om samen te werken met het Centraal Station Rotterdam. Daar werden ergometers geplaatst waar men zelf kon roeien.

Bij Plovdiv lag de focus vooral op het evenement. Randzaken waren van ondergeschikt belang, aldus Verhoogt (2019). Verhoogt vertelde dat dit werd geïllustreerd doordat hij als onderzoeker naar de economische impact van het evenement, van ondergeschikt belang was. Pas als iemand echt tijd vrij had werd hij te woord gestaan. Eerst een goed evenement neerzetten, daarna pas tijd bijzaken.

Innovaties op het gebied van city marketing:

WK Roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Showcase voor toekomstige evenementen	Ja, laatste grote evenement voor bid Olympische Spelen	Nee	Nee
Aankleding van de stad	Geen informatie	Ja	Nee

Start Tour de France

Bij elke editie van de Tour de France vindt 100 dagen voorafgaand aan de start een officieel aftrapmoment plaats. Dit is contractueel vastgelegd door de ASO. Zowel Yorkshire 2014, Utrecht 2015 als Düsseldorf 2017 zijn vanaf dit moment een activatieprogramma gestart. Alle drie de steden hebben de organisatie van de Tour aangegrepen om de stad of regio in beeld te brengen. In Yorkshire lag de focus op het verbeteren van het imago van de regio. Sandler (2004) beschrijft dat de regio rondom Yorkshire historisch gezien afhankelijk is van productie, mijnbouw en zware industrie. Deze industrieën dragen echter procentueel steeds minder bij aan de lokale economie (Whittle, Lomax, Heppenstall & Brerton, 2017). De start van de Tour de France werd daarom gezien als mogelijkheid om het imago van de regio te veranderen. Naast het verbeteren van het imago heeft de organisatie van Yorkshire 2014 het evenement aangegrepen om fietsen in de omgeving te promoten. Met Cycle Yorkshire werd een gericht programma geïmplementeerd dat de focus had op het verhogen van het aantal fietsers in de regio (Cycle Yorkshire, z.d.). Daarnaast is ook na de editie van de Tour de France in 2014, de ‘Tour de Yorkshire’ gehouden, een jaarlijks terugkerend driedaags wielerevenement in de omgeving van Yorkshire. Utrecht en Düsseldorf hebben dit niet.

Utrecht was innovatief ten aanzien van de aanpak om de stad te promoten. Ton Wetselaar (bijlage 3) omschrijft dat het van, voor en door de stad werd geregeld. De gemeente had een

coördinerende rol, het initiatief moest vooral uit de stad komen. Dit verschilt met Yorkshire en Düsseldorf, waar voornamelijk de organisatie bepaalde hoe de stad zich presenteerde tijdens dit evenement. Utrecht had als doel om de stad zo positief in beeld te brengen. In Bottenburg et al. (2015) staat beschreven dat de “projectbol Marketing, Communicatie & Hospitality als doel mee kreeg om het evenement als ‘Le Tour Utrecht’ neer te zetten en daarmee de stad Utrecht positief in beeld te brengen, bij te dragen aan het topsportprofiel en imago van Nederland en een gezonde leefstijl te stimuleren”.

In Düsseldorf werd eerst negatief tegen het binnenhalen van de start van de Tour de France aangekeken. Waar in Nederland mensen zich bewust zijn van het internationale bereik van de Tour de France, wordt dat in Duitsland niet door velen gedeeld. Hierdoor vergde het veel meer werk om de stad Düsseldorf te overtuigen hoe belangrijk en groots dit evenement is, aldus Teutenberg (2019), voormalig toernooidirecteur. Ondanks dat niet iedereen de waarde van het evenement inzag in Duitsland, wilde Sportstadt Düsseldorf (2015) wel de Tour aangrijpen om Düsseldorf te profileren als sportstad. Sportstadt Düsseldorf (2015) benoemt de organisatie van start van de Tour de France als kroon op het werk, na het organiseren van het wereldkampioenschap tafeltennis en het Europese kampioenschap triatlon sprint. Daarnaast bleek dat Düsseldorf zich al enige tijd inzette om meer bewoners te laten fietsen in de stad. Het binnenhalen van een groot wielerevenement kon een positieve bijdrage hieraan leveren (Sportstadt Düsseldorf, 2015). Als voorbeeld wordt door organisatie van de start Tour de France in Düsseldorf de editie in Londen 2007 aangehaald. Ook hier maakte de Start van de Tour de France onderdeel uit van het programma om het fietsen te promoten.

Innovaties op het gebied van city marketing:

Start Tour de France	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2017
Coördinerende rol organisatie	Mindere mate	ja	nee
Erfenis vanuit Tourstart	Ja: Tour Yorkshire	de Matig: als voorbeeld vaak aangehaald als goede organisatie	nee

4.4 Duurzaamheid

EK atletiek

Zürich probeerde vernieuwend te zijn door het aanbieden van gratis openbaar vervoer voor tickethouders van het EK atletiek in Zürich (European Athletics, 2014). Op vertoon van een ticket voor het EK atletiek kon de toeschouwer zowel gratis heen als terug reizen naar het stadion met het openbaar vervoer. Dit is een innovatieve duurzame aanpassing. Dit is echter niet overgenomen door Amsterdam of Berlijn vanwege de hoge kosten die het met zich meebracht. Daarnaast bleek dat voor een groot deel de kosten overbodig waren, omdat veel mensen uit de regio kwamen.

Bij het EK atletiek in Amsterdam is erop gestuurd de evenementlocaties zo dicht mogelijk bij elkaar te houden. Dit om te voorkomen dat toeschouwers, medewerkers en atleten onnodige afstanden moesten overbruggen. Rien van Haperen had vastgesteld dat hij de afstand tussen de twee evenementenlocaties in Zürich erg groot vond. Als we naar de feitelijke afstanden

tussen de evenementenlocaties kijken klopt dit. Google Maps presenteert een loopafstand van 4,0 km vanaf het Letzigrundstadion naar het Sechseläutenplatz in Zürich. In Amsterdam is die afstand minder met 2,5 km tussen het Museumplein en het Olympisch Stadion. Berlijn heeft, met een totale afstand van 7 km tussen hun beide locaties, de grootste afstand.

Bij het evenement in Berlijn zijn verder geen noemenswaardige punten gevonden die betrekking hadden op duurzaamheid.

Innovaties op het gebied van duurzaamheid:

EK Atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Afstand tussen de twee locaties	Gemiddeld (4km)	Kort (2.5km)	Lang (7km)
Gratis aanbod OV	Ja	nee	nee

WK roeien

De FISA en het Wereld Natuur Fonds (WNF) hebben een strategische samenwerking. FISA benadrukt dat de roeisport thuishoort in schoon water. Daarom sluit de “Clean water Movement” perfect aan bij de gedachte van de FISA over schoon water (FISA, z.d.). De strategische samenwerking is opgenomen in het handboek voor de evenementen. Naast de strategische samenwerking tussen de FISA en het WNF, hebben organisatoren ook de vrijheid om eigen maatregelen ten aanzien van duurzaamheid te nemen.

In Aiguebelette maakt de baan onderdeel uit van een groot meer. Er is een hele strategie ontwikkeld om een zo duurzaam mogelijk toernooi te organiseren. Jolly (Bijlage 8) geeft aan dat er erg op het voorkomen van voedselverspilling werd ingezet door gebruik te maken van vooraf samengestelde maaltijden voor sporters. Daarnaast werd er zo min mogelijk gebruik gemaakt van papier.

Nederland springt eruit doordat de Willem-Alexanderroeibaan behalve als roeibaan ook gebruikt wordt als waterbuffer. De baan is onderdeel van de waterberging de “Eendragtspolder” (Rotterdam Topsport, z.d).

Van Plovdiv is over dit onderwerp geen informatie gevonden.

Innovaties op het gebied van duurzaamheid:

WK Roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Duurzame multifunctionele baan	Ja: Onderdeel van een meer	Ja: waterbuffer	Geen informatie
Strategisch plan duurzaamheid	Ja	Nee	Geen informatie

Start Tour de France

Omdat de Tour de France een fietsevenement is, is het niet verrassend dat veel fietsorganisaties hierop inspelen. Zo zijn bij alle drie de sportevenementen side-events georganiseerd om fietsen in de stad te stimuleren.

Cycle Yorkshire heeft een plan geïmplementeerd voorafgaand aan de Tour om fietsen te stimuleren. Yorkshire wil het fietsen promoten omdat zij geloven dat het een goedkope manier

is om veel waarde voor de regio te genereren. Het is zowel goed voor de gezondheid, de economie en het milieu, aldus Cycle Yorkshire (z.d.).

Nederland is ten aanzien van het stimuleren van het fietsen tijdens de start van de Tour niet vernieuwend geweest. Wel moet daarbij vastgesteld worden dat Nederland al zeer vooruitstrevend is in het gebruik van de fiets door haar inwoners. Waar Utrecht al bekend staat als een fietsstad en anno 2019 zelfs wordt gezien als de 'beste fietsstad van de wereld' (Van den Ham, 2019), wordt in Düsseldorf en Yorkshire veel minder gebruik gemaakt van de fiets. Verdere innovatieve handelingen op het gebied van duurzaamheid zijn niet gevonden voor de start Tour de France in Utrecht. Uit het interview met Wetselaar is naar voren gekomen dat nu, zo'n vier jaar later, duurzaamheid een grotere rol speelt bij de organisatie van sportevenementen. Dit komt terug bij de voorbereidingen in Utrecht voor de Start van La Vuelta 2020.

Düsseldorf is geen fietsstad, maar ze proberen het wel te worden (Sportstadt Düsseldorf, 2015). Teutenberg vertelt dat in Duitsland het recycle systeem erg goed geregeld is. Dit was ook bij de start Tour de France in Düsseldorf te merken.

Innovaties op het gebied van duurzaamheid:

Start Tour de France	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2018
Fietsen in de stad promoten	Ja: gerichte aanpak	Hoeft niet:er wordt al heel veel gefietst	Matig: behoort wel tot de doelstellingen van de stad
Recycle systeem	Geen informatie bekend	Weinig, meer aandacht nu bij organisatie start La Vuelta	Ja: Al langer in Duitsland aanwezig

4.5 Side-events

Maatschappelijke impact speelt een grote rol bij de organisatie van internationale sportevenementen in Nederland. Als een evenementenorganisator subsidie wil aanvragen bij de rijksoverheid is het organiseren van side-events een verplichting. Het ministerie van VWS (2018) geeft dat als volgt aan: "voor de organisatie van het sportevenement wordt alleen een rijksbijdrage verstrekt als er voor, tijdens en na het evenement een programma van side-events wordt georganiseerd". De rijksoverheid zorgt dat Nederland onderscheidend is door het verplicht stellen van side-events bij sportevenementen die gesubsidieerd worden door de rijksoverheid. Dit onderbouwt Van Hulsteijn verder in het interview. In zijn ogen ligt de focus in het buitenland voornamelijk op het neerzetten van een goed evenement en niet op de randzaken daaromheen. "In Nederland focussen wij ons ook op de hele activatie eromheen en dus ook side-events plus maatschappelijke betrokkenheid, denk aan gezondheid, kennis over voeding etc" (Hulsteijn, Bijlage 2).

EK atletiek

In Zürich zijn veel minder side-events georganiseerd dan in Amsterdam. De organisatie presenteert vooral het Sechseläutenplatz als locatie waar toeschouwers zich kunnen verzamelen. Op het plein vonden diverse kleine activiteiten plaats. Enkele activiteiten waren

bedoeld om de toeschouwer een atletiekervaring te bieden. Daarnaast waren er eetkraampjes en verscheidene culturele activiteiten zoals 'House of Switzerland' (LEAM, 2014).

Bij het EK atletiek van Amsterdam in 2016, waarvoor door de organisatie ook subsidie van de rijksoverheid is ontvangen, hebben side-events een grote rol gespeeld. De impact van side-events bij dit evenement is onderzocht en beschreven door Van der Gugten, Van Berkel, Dallinga & Van der Werf (2016). Zij hebben acht grote side-events onderzocht die zijn gehouden tijdens de EK atletiek 2016. Twee van deze side-events springen eruit als het EK atletiek van 2016 vergeleken wordt met die van 2014 en 2018. De 10K Brooks run hiervan eerste. De 10K Brooks run maakte onderdeel uit van de 'daily runs'. De 'daily runs' zijn diverse hardloopevenementen die voor verschillende doelgroepen werden georganiseerd. Zoals de naam al impliceert is de 10K Brooks Run een hardloopwedstrijd van 10 kilometer. Het is niet vaker voor gekomen dat breedtesportevenementen parallel liepen met het EK atletiek. Het tweede side-event die eruit springt is de Internationale Para Athletics Challenge. Dit zijn "paralympische atletiekonderdelen die in het wedstrijdprogramma van de EK atletiek zijn geïntegreerd om sport voor mensen met een beperking op Europees niveau te promoten en de integratie te bevorderen", Van der Gugten et al. (2016). Zowel Nederlandse para-atleten als Europese para-atleten gingen met elkaar de strijd aan in het Olympisch Stadion, de hoofdlocatie van het EK.

Ook in Berlijn is er aandacht geschonken aan side-events. De European Mile, die al eerder is beschreven, werd voornamelijk als tweede evenementenlocatie gebruikt. Er is verder weinig gevonden over side-events, gelinkt aan het EK in 2018.

Innovaties op het gebied van side-events:

EK atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Side-events als volwaardig onderdeel van je sportevenement	Nee: Alleen festivalterrein	Ja	Nee
Breedtesportevenementen tijdens het EK	Nee	Ja: 'daily runs' & paralympische atletiekonderdelen	Nee
Betrokkenheid gehandicapten sport	Nee	Ja: Nederland heeft zelfs tegen de wil van de IAAF in, sportwedstrijden voor mindervalide sporters gehouden tijdens het EK.	Nee

WK roeien

Bij roei-evenementen is niet veel bekend over het gebruik van side-events. Het WK roeien in Rotterdam heeft subsidie gekregen van de rijksoverheid. Zoals eerder vermeld is één van de voorwaarden om subsidie te ontvangen, het organiseren van side-events. Luidijk vertelt dat in samenwerking met Rotterdam Centraal Station er ergometers zijn geplaatst zodat mensen konden ervaren hoe het is om te roeien. Daarnaast kon op het Grote kerkplein dagelijks geroeid worden in de waterrowers of in een van de twee volans bootjes (Gemeente-Rotterdam, 2016). Bij het evenement in Aiguebelette en in Plovdiv is geen informatie bekend over side-events.

Innovaties op het gebied van side-events:

WK roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Gebruik van side-events	Geen informatie bekend	Ja	Geen informatie bekend

Start Tour de France

Side-events spelen een grote rol bij de start van de Tour de France. 100 dagen voorafgaand aan de eerste etappe van elke Tour is een aftrap moment. “Door de stad 100 dagen in het teken staat van de Grand Départ creëer je eigenlijk een evenement dat 100 dagen duurt in plaats van 1”, aldus Wetselaar, hoofd side-events van de Grand Départ in Utrecht (Bijlage 3).

De side-events in Yorkshire werden goed bezocht. Hover en Slot-Heijs (2018) concluderen dat ruim 2.200 uitvoeringen en andere evenementen, waaronder een cultureel programma (muziek, dans, theater, film, kunst en sculptuur) meer dan 800.000 mensen trokken. Welcome to Yorkshire organiseerde ook voor het eerst een internationaal festival voor het zakenleven, één week voor de start van de Tour (Leeds City Council, z.d.). Dit was de allereerste keer dat een ‘business festival’ gecombineerd werd met de Tour de France. Het festival trok 2.000 bezoekers uit 25 landen.

Wetselaar vertelt in het interview (bijlage 3) dat, doordat de organisatie in Utrecht het initiatief voor het organiseren van side-events uit handen gaf aan de lokale bedrijven, een vernieuwende aanpak werd gehanteerd. Door het initiatief uit handen te geven kwamen er originele ideeën naar voren. Aanvankelijk nam de projectorganisatie een initiërende en inspirerende rol in; later kreeg deze rol een meer faciliterend karakter. De gemeente Utrecht begon met het faciliteren van brainstormsessies om bedrijven in Utrecht te informeren over de mogelijkheden. Daarna vervulde de projectorganisatie een coördinerende rol, bedrijven konden hun eigen ideeën aandragen (Bottenburg et al., (2015). Deze aanpak sloot aan bij de visie die de organisatie had. De Tour moest van, voor en door de stad Utrecht zijn. “Le Grand Départ was op zichzelf niet specifiek Utrechts, maar de wijze waarop invulling gegeven is aan de verschillende activiteiten en de wijze waarop coalities zijn gevormd en zijn gaan samenwerken, maakt het evenement wel Utrechts” (Bottenburg et al., (2015). Onder de vlag van het Utrecht2015-programma zijn uiteindelijk meer dan 250 activiteiten georganiseerd. De Utrecht2015-activiteiten dienden zich te richten op de vier thema’s die centraal stonden in het activatieprogramma: Cultuur, Sport, Kennis en Economie. Dankzij de coördinerende rol van de organisator bij alle side-events, vond kruisbestuiving plaats tussen de verschillende thema’s. Deze kruisbestuiving maakte de editie van Utrecht speciaal, aldus Wetselaar.

Waar Yorkshire en Utrecht een georganiseerde aanpak hadden voor het activatieprogramma, zijn er over de side-events bij de start Tour de France in Düsseldorf minder gegevens bekend. Dit komt doordat er geen officiële evaluatie is gedaan naar de side-events in Düsseldorf en dat de resultaten en uitkomsten ook niet gebruikt worden bij promotiemateriaal (Teutenberg, Bijlage 4). Daarnaast vertelt Teutenberg dat er twee oorzaken zijn waarom er minder side-events zijn georganiseerd. Ten eerste was er veel minder budget beschikbaar in Düsseldorf. Terwijl bedrijven in de stad Utrecht tot 50% konden worden gesubsidieerd bij side-events (Wetselaar 2019), was er in Duitsland nauwelijks budget. Volgens Teutenberg (2019) komt dit doordat Duitsland geen financieringssysteem voor side-events kent, zoals in Nederland. In Nederland is

er in totaal bijna €1.900.000 uitgegeven aan het ondersteunen van side-events (Hover & Bakker, 2015). In Duitsland zijn deze gegevens niet gepubliceerd. Daarnaast benoemt Teutenberg de late toewijzing van het evenement aan de stad Düsseldorf als oorzaak voor de weinige side-events. Hierdoor was de voorbereidingstijd beperkt. Voorbeeld van een groot side-event dat in Düsseldorf plaatsvond was een tourwedstrijd voor amateursrenners en semi-profs. Deze wedstrijd werd ook meteen als generale repetitie beschouwd voor de Start van de Tour de France.

Innovaties op het gebied van side-events:

Start Tour de France	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2018
Budget aanwezig voor side-events	Geen informatie bekend	Ja: Rond de €1.900.000	Ja: minder dan Nederland
Achteraf promoten evenement	Ja: Cycle Yorkshire & Tour de Yorkshire	Ja: Promotie en ASO gebruikt vaak Utrecht als voorbeeld	Nee.

4.6 Evaluatie

Tijdens het onderzoeken van de verschillende evenementen is door de onderzoeker geconstateerd dat er groot verschil zit tussen de aard van de gepresenteerde data over de evenementen. Waar sommige evenementen onderzocht zijn door onafhankelijk onderzoekers, is over andere evenementen zeer weinig bekend. Daarnaast vertelt Wetselaar in het interview (Bijlage 3) dat hij vindt dat Nederland zich onderscheidt op de manier waarop de rapportage en verantwoording van sportevenementen open en transparant worden gepresenteerd en gecommuniceerd.

EK atletiek

Van het evenement in Zürich is weinig bekend over zowel de economische als de maatschappelijke impact. Wel is er een evaluatiedocument, final report European Athletics Championship Zürich 2014 (LEAM, 2014), door de organisatie zelf gemaakt, waarin de organisatie hun eigen strategische keuzes verder toelicht en analyseert. Er zijn geen analyses bekend die verricht zijn door onafhankelijke partijen.

Het EK atletiek 2016 in Nederland is door verschillende onafhankelijke partijen onderzocht. Er is onderzoek gedaan naar de economische impact (Hover et al. 2016) alsmede de maatschappelijke impact (Van der Gugten et al. 2016) van het evenement. In Nederland is een duidelijke richtlijn ontwikkeld door de Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (hierna: WESP). De WESP beschrijft hoe een onderzoeker de economische impact bij sportevenementen moet meten. Dit is niet uitgevoerd door andere landen en Nederland is hier dus vernieuwend in. Naast het beschrijven van economische impactstudies beschrijft De Groot et al. (2012) de maatschappelijke impact.

De organisatie van Berlijn 2018 heeft, net als de organisatie in Zürich, een eigen evaluatiedocument gemaakt dat gericht is op de verantwoording van de strategische keuzes. Daarnaast is er ook een economische studie gedaan. Deze is echter niet openbaar gepubliceerd.

Geconcludeerd kan worden dat de manier van analyseren erg verschilt tussen Amsterdam en Zürich en Berlijn. Zowel Zürich als Berlijn hebben omvangrijke rapporten gepubliceerd die gericht zijn op analyse van de strategische keuzes die gemaakt zijn door de organisatie. In Nederland hebben de organisaties diverse externe analyse laten uitvoeren en deze zijn openbaar gepubliceerd.

Innovaties op het gebied van (transparantie van) evaluatie

EK atletiek	Zürich 2014	Amsterdam 2016	Berlijn 2018
Economische impact studie	Nee: niet openbaar bekend	Ja en openbaar gepubliceerd	Ja: Niet openbaar gepubliceerd
Maatschappelijke impact studie	Nee: Niet openbaar	Ja en openbaar gepubliceerd	Nee: niet openbaar
Analyse strategische keuzes	Ja	Nee: niet openbaar bekend	Ja

WK roeien

In opdracht van de FISA is onderzoek gedaan naar de economische impact van het evenement in Aiguebelette en Plovdiv. Daarnaast heeft Frankrijk ook een studie gedaan naar zowel de strategische keuzen als de economische impact. Deze is niet openbaar gepubliceerd. Van Plovdiv is heel weinig bekend ten aanzien van evaluatie en verantwoording.

In Nederland is er onderzoek gedaan naar de economische impact van het WK roeien. Deze analyse is, net als het EK atletiek evenement, gedaan conform de richtlijnen van de WESP. Er is geen studie gedaan naar de maatschappelijke impact.

Innovaties op het gebied van (transparantie van) evaluatie

WK roeien	Aiguebelette 2015	Rotterdam 2016	Plovdiv 2018
Economische impact studie	Ja: zowel door een Frans bedrijf als in opdracht van de FISa	Ja: In lijn met de richtlijnen van de WESP	Ja: In opdracht van de FISA
Analyse strategische keuzes	Ja: niet openbaar gepubliceerd	Nee	Nee: niet bekend.

Tour de France

In Yorkshire is, naast een studie die zich voornamelijk op strategische keuzes en maatschappelijke impact richt, geen openbaar gepubliceerd onderzoek bekend.

In Nederland zijn verscheidene onafhankelijke studies gedaan naar de start van Tour de France van 2015 in Nederland. Naast een uitgebreide economische impactstudie is er ook een uitgebreid onderzoek gedaan naar zowel economische als maatschappelijke impact, als strategische keuzes. Dit onderzoek is uitgevoerd door de Universiteit Utrecht.

Verrassend is, dat er naar de start van de Tour in Düsseldorf niet of nauwelijks onderzoek is gedaan. Teutenberg gaf al aan dat dit haar ook bevreemd. Volgens haar komt dit mede doordat er in het stadsbestuur zeer weerstand leeft tegen de organisatie van de start van de Tour.

Innovaties op het gebied van (transparantie van) evaluatie

Start Tour de France	Yorkshire 2014	Utrecht 2015	Düsseldorf 2017
Economische impact studie	Nee	Ja: twee onafhankelijke partijen	Ja: Zeer kleinschalig
Analyse strategische keuzes	Ja: door de organisatie zelf	Ja	Nee
Bereidbaarheid om over het toernooi te praten	Nee: niemand was beschikbaar	Ja: stonden je graag te woord	Ja: werkte graag mee

4.7 Conclusies

- Nederland is vernieuwend in het gebruik van de evenementenlocaties. Een voorbeeld hiervan is dat tijdens het EK atletiek in Amsterdam twee evenementenlocaties zijn gebruikt. Hiermee heeft de organisatie zijn slogan: 'Athletics like never before' waargemaakt. Eerder kwam al naar voren dat volgens Thibault et al. (1993) innovatie gestimuleerd wordt door toenemende concurrentie. Toen Amsterdam hoorde dat Zürich zich kandidaat stelde voor de organisatie van het EK atletiek 2014, besloot Amsterdam zich terug te trekken. Met als reden: de concurrentie is te sterk. Vervolgens heeft men de slogan 'Athletics like never before' gepresenteerd. Hiermee deed Amsterdam precies wat de literatuur al voorspelde: een ambitie inzetten op innovatie om jezelf te onderscheiden van de concurrent.
- De Willem-Alexanderroeibaan in Rotterdam is een vernieuwde roeibaan. Deze is innovatief omdat er maar één andere roeibaan in de wereld bestaat die dezelfde omvang heeft. De organisatie heeft hier goed gebruik van gemaakt door twee toernooien gelijktijdig te organiseren tijdens het WK Roeien in 2016.
- Bij elk evenement in Nederland was de focus van de organisator op de toeschouwers. Het EK atletiek Amsterdam 2016 wilde de sport naar de mensen brengen. Bij het WK roeien in Rotterdam moest het een groot sportfeest zijn. Bij start Tour de France in Utrecht was het evenement van, voor en door de stad. In de evaluatie van andere internationale evenementen is de focus op de toeschouwers minder terug te vinden.
- Nederland is niet zo innovatief geweest bij city marketing. Zoals in de literatuur door Westerbeek, Turner & Ingerson (2001) wordt omschreven speelt het promoten van de stad waarin het evenement georganiseerd wordt bij veel organisatoren een rol. Ook bij de onderzochte evenementen wordt city marketing vaak vermeld als belangrijk.
- De innovatie die toegepast werd in Zwitserland, om gratis openbaar vervoer aan te bieden aan tickethouders van het evenement, werd door de Nederlandse organisator als te duur beoordeeld en is daarom niet overgenomen voor het evenement in Amsterdam. Nederland is verder op het gebied van duurzaamheid ook niet onderscheidend innovatief geweest.
- Nederland is zeer vooruitstrevend en innovatief in het toepassen van side-events. Zo worden er side-events voor verschillende doelgroepen georganiseerd. Breedtesport, gehandicaptensport. Dit wordt gestimuleerd door de overheid. Ook met deze overheidsaanpak is Nederland innovatief. Andere landen focussen eveneens op maatschappelijke impact. Vaak wordt vermeld dat door het organiseren van een sportevenement, men de bevolking wil aanzetten tot meer sportactiviteiten. Dat er een correlatie bestaat tussen het organiseren van een sportevenement en verhoogde

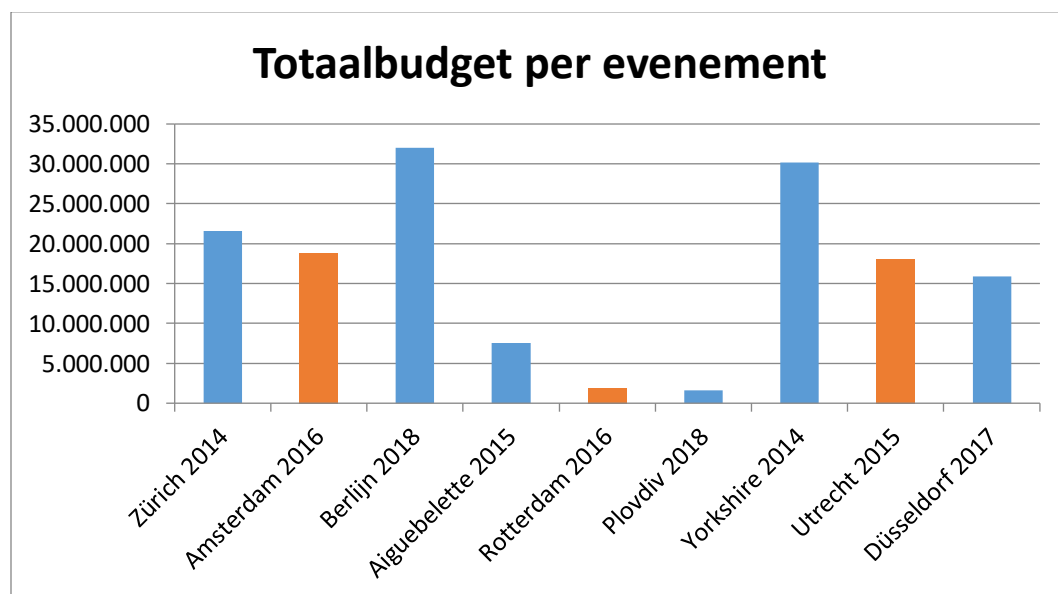
sportdeelname wordt ontkracht in de literatuur (Hover, 2016; MacAuley, 2015; Toohey, 2008).

- Nederland is innovatief op het gebied van het analyseren, evalueren en beoordelen van sportevenementen. Het heeft zijn eigen richtlijnen die de WESP heeft opgesteld. Er wordt bij elk groot sportevenement een externe analyse uitgevoerd. In het buitenland worden óf deze analyses niet gedaan door externe partijen, óf ze worden niet openbaar gepubliceerd. Een interessante gedachte is dat, indien men transparant is in evaluatierapporten over zaken die niet goed gingen, er een stimulans van uit kan gaan die tot innovatief handelen aanzet.

Hoofdstuk 5. Efficiënt Nederland

De derde deelvraag die in van dit onderzoek gesteld wordt is: “Is er een verschil tussen de Nederlandse financiële efficiëntie bij aansprekende internationale sportevenementen ten opzichte van die van andere Europese landen?”.

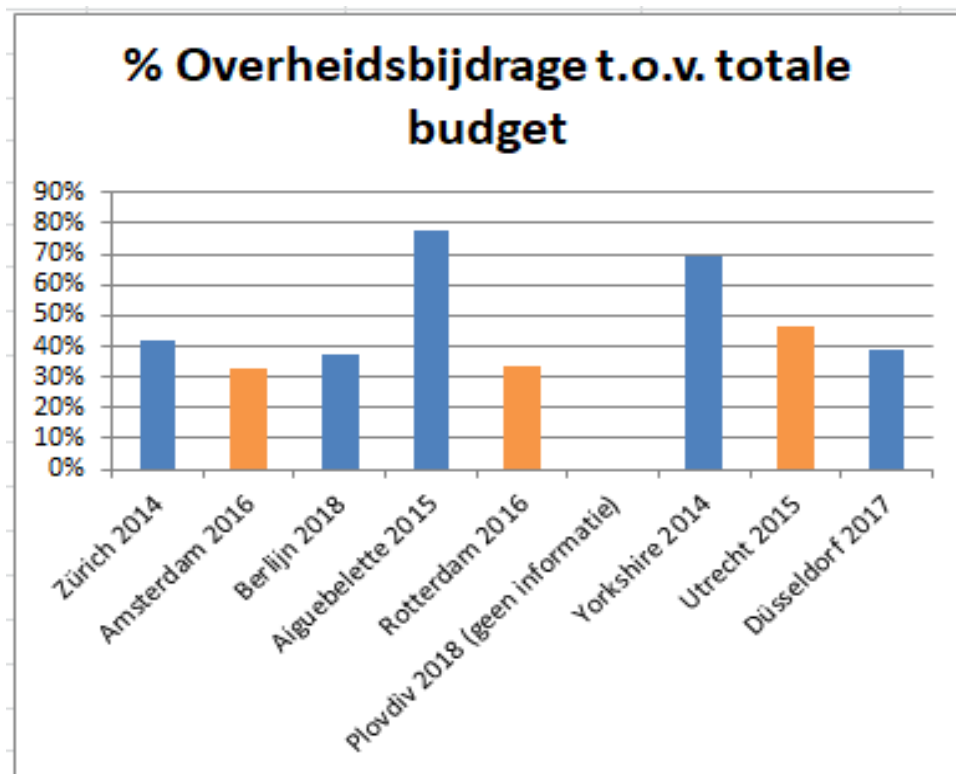
Om deze deelvraag te onderzoeken is gekeken naar de budgetten van de negen sportevenementen, die in hoofdstuk 4 beschreven staan. Informatie over het budget en waar de financiële middelen vandaan komen is niet altijd gemakkelijk te vinden. Niet elk land presenteert zijn financiële gegevens in het openbaar. De start van de Tour in Düsseldorf is daar een goed voorbeeld van. Zelfs anderhalf jaar na afloop van dit evenement zijn de cijfers niet publiek beschikbaar (Friebe, 2017). Ook speelt mee wat men in een land gewend is ten aanzien van financiële verantwoording, waarbij overheidsfinanciering een onderdeel uitmaakt. Zo is er over het evenement in Plovdiv weinig informatie over de financiën te vinden. Er wordt vermeld dat het budget ‘voornamelijk’ gefinancierd is door overheidsbijdragen en dat er ‘enige’ bijdragen waren van sponsors en donaties (Verhoogt, Bijlage 7). In Nederland wordt geëist dat financiële verslaglegging wordt gemaakt als het evenement subsidie heeft verkregen van de rijksoverheid (Ministerie van VWS, 2018).

Figuur 7: Totaalbudget per evenement. (Bron: zie bijlage 9)

5.1 Overheidsbijdrage per evenement

De mate waarin de overheid een evenement (mede)financiert maakt het voor de organisatie gemakkelijker of moeilijker om ambities waar te maken en mooie resultaten te boeken.

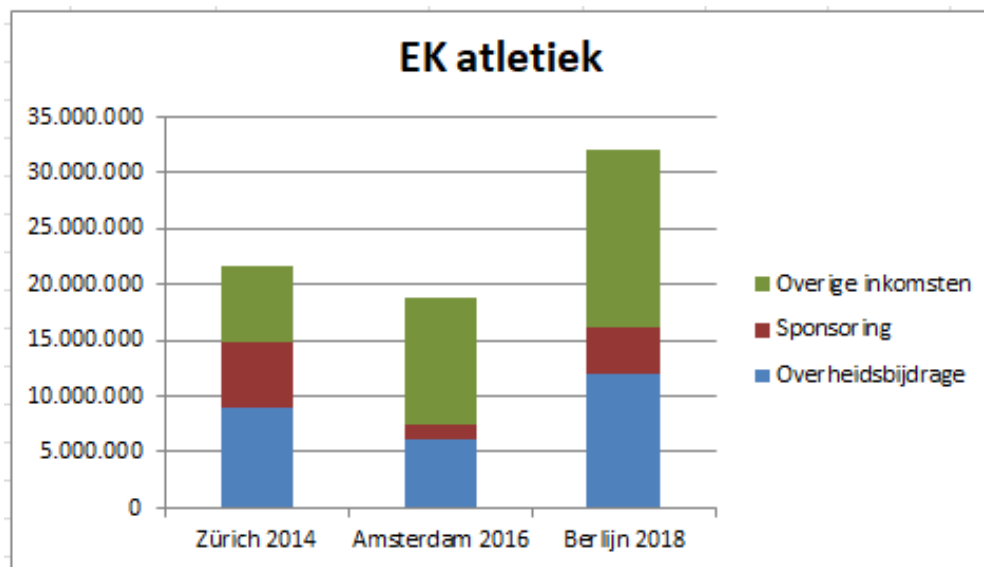

Figuur 8: Percentage overheidsbijdrage t.o.v. totale budget. (Bron: zie bijlage 9)

Figuur 8 geeft de verhoudingen weer tussen de totale omvang van het budget per evenement en het percentage overheidsbijdrage dat daaraan besteed is. Bij de WK's roeien (Aiguebelette, Rotterdam en Plovdiv) valt op dat het Franse evenement fors door de overheid is gefinancierd (77,4% van het totale budget). Dat wordt door geen enkel ander onderzocht evenement geëvenaard. Van het WK roeien in Plovdiv is niet bekend hoeveel de overheid heeft bijgedragen, behalve dat het budget 'voornamelijk' door de overheid is gefinancierd (Verhoogt, Bijlage 7). Daarom staan er verder geen gegevens in de grafiek. Bij de EK atletiek (Zürich, Amsterdam en Berlijn) heeft Nederland de laagste overheidsbijdrage. De bijdrage van de overheid voor de start van de Tour de France (Yorkshire, Utrecht en Düsseldorf) is in Yorkshire het hoogste. De Nederlandse evenementen scoren qua overheidsbijdrage het laagst ten opzichte van de andere evenementen, met uitzondering van Düsseldorf.

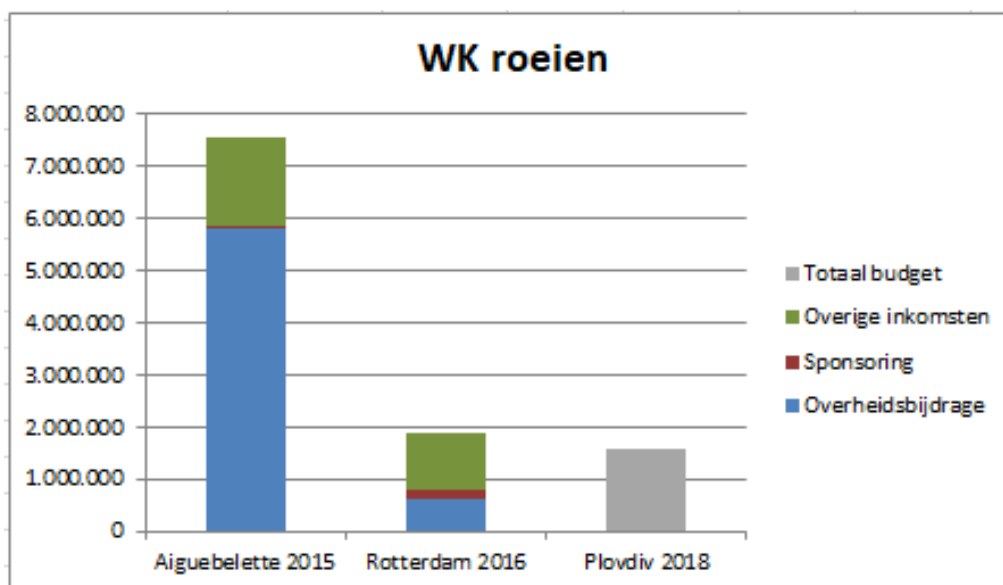
5.2 Overheidsbijdrage versus sponsoring

Omdat de budgetten per soort evenement nogal verschillen, worden per evenementencategorie de financiële cijfers van de overheidsbijdrage en sponsoring vergeleken.

Figuur 9: EK atletiek in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9)

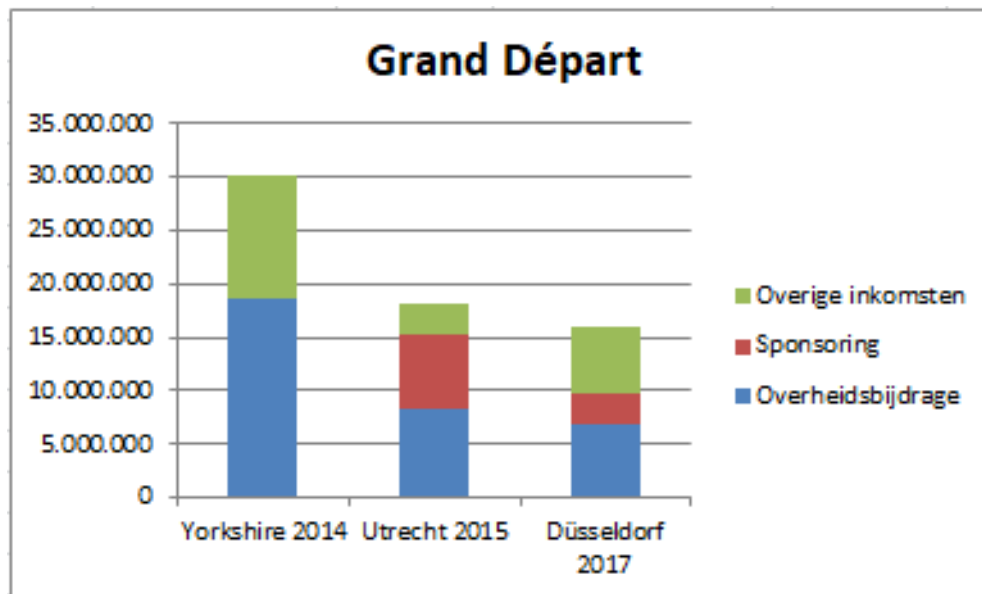
Bij het EK atletiek was Zürich het meest succesvol in het binnenhalen van sponsorgelden. Qua percentage overheidsbijdrage (zie bijlage 9, laatste tabel) kreeg Zürich het meest ten opzichte van het totale budget. Berlijn beschikte over het grootste budget en de grootste overheidsbijdrage. Amsterdam had relatief het kleinste budget, de kleinste overheidsbijdrage en de minste sponsoring. Hieruit kan geconcludeerd worden dat Amsterdam, het evenement in 2016 heeft neergezet, met de kleinste portemonnee. Amsterdam was, vergeleken met de andere twee evenementen het kleinschaligst, ook wat betreft de bezoekersaantallen (zie 5.3).

Figuur 10: WK roeien in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9)

Bij het WK roeien kan Plovdiv in de vergelijking totaal budget - overheidsbijdrage niet meegenomen worden, omdat de feitelijke gegevens wat betreft de overheidsbijdrage en de

sponsoring ontbreken. Daarom is alleen het totale budget in de grafiek gepresenteerd. Bij de vergelijking tussen Aiguebelette en Rotterdam is het opvallend dat de omvang van de totale budgetten enorm verschilt en de sponsoring in Aiguebelette zo gering was, dat het niet weergegeven kan worden in de grafiek. Er kan dus weinig uit deze vergelijking geconcludeerd worden, behalve dat Rotterdam in vergelijking met Aiguebelette voor een bescheiden bedrag en een bescheiden overheidsbijdrage het evenement heeft neergezet. Maar wellicht speelde het afwijkende karakter van het evenement in Rotterdam (geen Olympische roeinummers) daarbij een rol.

Figuur 11: Grand Départ in financiële cijfers. (Bron: zie bijlage 9)

De financiële gegevens van de Start van de Tour de France evenementen laten zich niet gemakkelijk achterhalen. Zo is er over het evenement in Yorkshire uitvoerige informatie beschikbaar over de organisatorische onderdelen, maar over de financiën is weinig informatie beschikbaar. Over eventuele resultaten ten aanzien van sponsoring zijn voor het evenement in Yorkshire geen gegevens gevonden. Ook over Düsseldorf is er een duidelijk gebrek aan financiële informatie. Er is nooit naar buiten gebracht wat de exacte kosten zijn geweest voor het organiseren van het evenement. Dit komt mede doordat er zeer kritisch naar het evenement gekeken wordt in de stad Düsseldorf (Teutenberg, Bijlage 4). Op basis van de summiere gegevens die achterhaald zijn kan geconcludeerd worden dat Yorkshire verreweg het grootste budget had evenals de grootste overheidsbijdrage. Utrecht zit in de middenmoot, maar qua binnenhalen van sponsorgelden heeft Utrecht beter gescoord dan Düsseldorf. Bottenburg et al. (2015) benadrukt dat het project Le Tour Utrecht uniek in Nederland is met zijn publiek-private samenwerking en bijbehorende private investeringen. In de analyse naar het evenement in Utrecht schrijft Bottenburg et al. (2015): “De publieke-private samenwerking is een goede keuze geweest van de projectorganisatie Le Tour Utrecht. Hiermee is een nieuwe standaard neergezet in het organiseren van grootschalige sportevenementen in Nederland” (Bottenburg et al., 2015). Van Hulsteijn (Bijlage 2) voegt hier wel aan toe dat het nooit zo kan zijn dat private partijen de financiering helemaal overnemen. Je zal de overheid altijd nodig hebben. Wel zie je

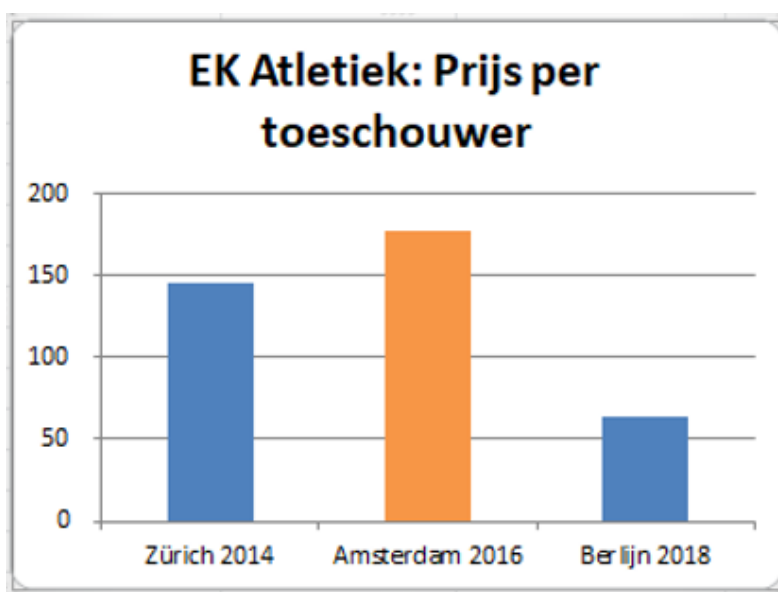
een ontwikkeling waarbij internationale federaties steeds meer lokale organisatoren toestaan om eigen sponsors aan te trekken. Het klassieke model dat internationale federaties alleen hun eigen sponsors gebruiken is niet meer houdbaar, aldus Van Hulsteijn.

Uit het bovenstaande blijkt dat de Nederlandse evenementen in vergelijking met de anderen onderzochte evenementen een relatief bescheiden omvang hebben. De overheidsbijdrage is eveneens in verhouding niet hoog.

5.3 Aantal toeschouwers versus totaal evenementbudget

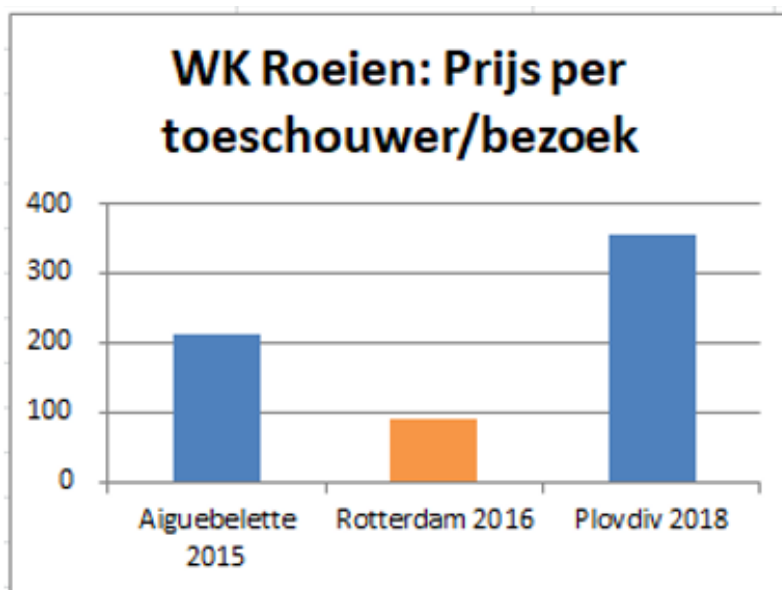
Een andere manier om te onderzoeken of Nederland onderscheidend is ten opzichte van andere landen wat betreft de financiële middelen die bij de organisatie van grote evenementen beschikbaar is, is om het aantal toeschouwers te vergelijken met het beschikbare totaalbudget.

Met 'toeschouwers' wordt hier bedoeld: het aantal bezoekers dat op de onderdelen van het evenement genoteerd is. Een unieke bezoeker kan dus meerdere onderdelen van het evenement bezoeken. In deze vergelijking is het aantal bezoeken afgezet tegen het totale budget van het evenement, hetgeen een prijs per toeschouwer oplevert. Omdat de drie verschillende soorten evenementen grote verschillen laten zien qua aantal bezoeken wordt de vergelijking opnieuw per soort evenement uitgevoerd.

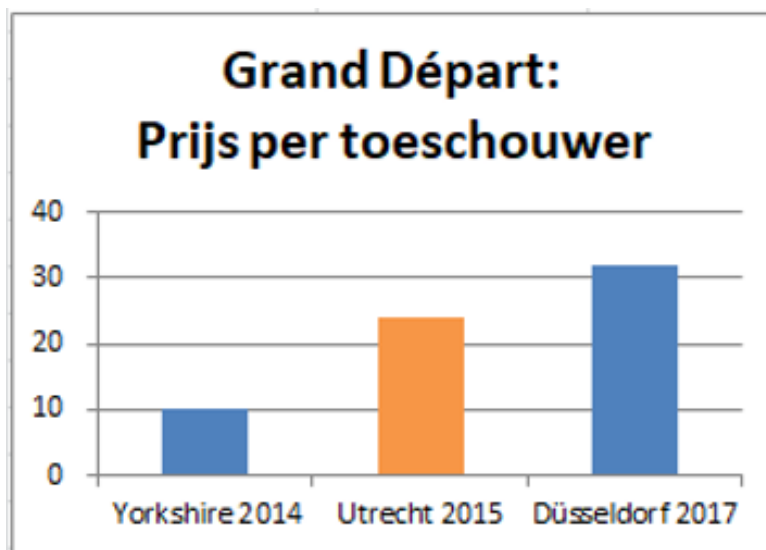
Figuur 12: EK atletiek prijs in euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9)

Het EK atletiekevenement in Zürich beslaat zes dagen, terwijl het in Amsterdam over vijf dagen was uitgesmeerd. Dit verklaart mogelijk het verschil in prijs per toeschouwer, dat een verhoudingsgetal is tussen het aantal bezoeken en het totaalbudget: Zürich kon meer bezoeken realiseren voor gemiddelde lagere kosten per bezoeker. Ondanks dat Berlijn het duurste evenement was, heeft het wel de beste ratio. Dit komt doordat het stadion in Berlijn een dubbele hoeveelheid capaciteit heeft dan de stadion in zowel Amsterdam als Zürich. Het is Berlijn wel gelukt om dit grote stadion vol te krijgen.

Figuur 13: WK roeien prijs in euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9)

Bij het WK roeien heeft Rotterdam verreweg het beste gescoord op de ratio toeschouwers versus budget. Dit is te verklaren doordat de organisatie in Rotterdam reeds beschikte over de expertise van het organiseren van een WK in 2014 Amsterdam de organisator was van het WK Roeien. Veel is gedaan door vrijwilligers en er is geen gebruik gemaakt van een sportmarketingbureau, in tegenstelling tot de organisatie in 2014 in Amsterdam. Men kon dus relatief goedkoop de organisatie uitvoeren. Rotterdam heeft in 2016 het WK roeien voor senioren gecombineerd met het WK roeien voor junioren (zie hoofdstuk 5). De junioren kampioenschappen genereerd meer toeschouwers door bezoek van vrienden en familieleden.

Figuur 14: Grand Départ prijs euro's per toeschouwer. (Bron: zie bijlage 9)

De lengte van het parcours van de Start van de Tour de France besloeg in Yorkshire 190 km, terwijl dat in Utrecht over 13,8 km liep en in Düsseldorf 14 km lang was. Dit verklaart het verschil in bezoekersaantallen tussen de drie evenementen. Ook was het totale evenement in Engeland rondom de start van de Tour langer dan in Nederland en Düsseldorf. In Engeland trok 'de Tourkaravaan' in totaal drie dagen door het landschap, terwijl dat in Nederland twee dagen was en in Duitsland zelfs maar anderhalve dag. Op basis van deze overwegingen kan niet geconcludeerd worden dat Utrecht onderscheidend was ten opzichte van de andere twee evenementen wat betreft verhouding beschikbaar budget en aantal toeschouwers.

In deze vergelijking tussen het totaal beschikbaar budget en aantal toeschouwers onderscheidt Nederland zich alleen bij het WK roeien in Rotterdam in 2016. De overige twee soorten evenementen laten geen duidelijk onderscheid zien.

5.4 Belangrijkste bevindingen in dit hoofdstuk

- Bij de vergelijking tussen de negen onderzochte internationale evenementen ten aanzien van het beschikbare budget en de overheidsbijdrage is Nederland onderscheidend. Nederland voert een evenement uit voor relatief weinig budget en een relatief bescheiden overheidsbijdrage.
- In de vergelijking van de prijs per toeschouwer komt minder duidelijk naar voren dat Nederland onderscheidend is. Alleen bij het WK Roeien dat in Rotterdam plaatsvond in 2016 onderscheidde de organisatie zich duidelijk van de organisatie in Aiguebelette, Frankrijk, in 2015 en in Plovdiv, Bulgarije in 2018.

Hoofdstuk 6. Conclusie: ‘Dutch Approach’, feit of fictie?

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag: *Hoe onderscheidt Nederland zich van andere Europese landen met betrekking tot het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen?*

Deelvraag 1

Om deze vraag te beantwoorden, zijn er drie deelvragen geformuleerd. Deelvraag 1: Wat is de huidige situatie van Nederland als organisator van sportevenementen?

Vanuit de Nederlandse rijksoverheid wordt aandacht besteed aan het binnenhalen van aansprekende internationale sportevenementen. Waar eerst door de regering werd besloten om de ondersteuning van het Olympisch Plan van 2028 te stoppen, wordt in het nieuwe sportakkoord weer aandacht besteed aan aansprekende internationale sportevenementen. Als advies bij dit nieuwe sportakkoord adviseert de NLsportraad de minister om een stip op de horizon te plaatsen op een gezamenlijke evenementenkalender. De stip op de horizon dient ervoor om Nederlandse organisaties van sportevenementen doelgericht te laten samenwerken. Wat betreft het verstrekken van subsidies voor sportevenementen is er in Nederland een duidelijke visie en beleid van de rijksoverheid.

Deelvraag 2

Deelvraag 2 luidt: Hoe onderscheidt Nederland zich ten opzichte van andere Europese landen wat betreft innovatie als organisator van aansprekende internationale sportevenementen?

Uit de analyse van negen aansprekende internationale sportevenementen blijkt dat Nederland zich op de volgende punten onderscheidt: Nederlandse organisaties van sportevenementen zijn vernieuwend in het gebruik van evenementenlocaties. Bovendien sluiten ze bij de inrichting van de evenementen goed aan bij wensen van hun toeschouwers ten aanzien van de entertainment. Daarnaast zijn zij innovatief in het toepassen van side-events en is het in Nederland gebruikelijk om door specifieke externe sportonderzoekers analyses en evaluaties voor het beoordelen van sportevenementen op te stellen.

Bij de analyse in hoofdstuk 4 over het innovatief vermogen van de Nederlandse organisaties van grote sportevenementen blijkt dat er vernieuwend omgegaan wordt met de evenementenlocaties. Door meerdere locaties in te zetten wordt een groter publiek getrokken. Deze innovatie werd door opvolgende organisatoren van de onderzochte evenementen in het buitenland overgenomen.

Bij elk evenement in Nederland was er een duidelijke focus van de organisator op de toeschouwers. De organisatie wil er een waar sportfeest van maken, de toeschouwers een echte belevenis meegeven. De toeschouwers gaan niet alleen naar de sportwedstrijd maar het is echt ‘een dagje uit’ en dat bevorderen de sportorganisatoren ook. De WK roeien evenementen laten zien dat deze focus over de jaren heen overgenomen en verder ontwikkeld wordt door buitenlandse organisatoren.

Het gebruik van side-events is in Nederland heel gebruikelijk, dankzij de stimulering door de nationale overheid, die side-events verplicht te stelt bij subsidieverstrekking. In het buitenland is dit een vernieuwende aanpak die nog niet vanzelfsprekend wordt toegepast.

Als laatste blinkt Nederland uit in het evalueren van sportevenementen. De rijksoverheid heeft het verplicht gesteld dat evenementen geëvalueerd moeten worden als ze subsidie ontvangen. In andere Europese landen is dit niet het geval waardoor er minder informatie voorhanden is. In Nederland is het gebruikelijk transparant te zijn over wat er goed, maar ook minder goed ging. Ook is de financiële verantwoording gemakkelijk te achterhalen. In Nederland is een eigen aanpak ontwikkeld om de economische impact te toetsen. Er zijn studies gedaan hoe de maatschappelijke impact van een evenement beoordeeld kan worden. Deze studies worden uitgevoerd door externen. In het buitenland ligt de focus bij de evaluatie van sportevenementen meer op de strategische en organisatorische keuzen die door de evenementorganisatoren zijn gemaakt.

Op het gebied van innovatie is Nederland niet onderscheidend als het gaat om city marketing en duurzaamheid.

Deelvraag 3

Deelvraag drie betreft de vraag: Is er een verschil tussen de Nederlandse financiële efficiëntie bij aansprekende internationale sportevenementen ten opzichte van die van andere Europese landen?

Bij de vergelijking tussen de negen onderzochte internationale evenementen ten aanzien van het beschikbare budget en de overheidsbijdrage is Nederland onderscheidend. Nederland voert zo'n evenement uit voor relatief weinig budget en een relatief bescheiden overheidsbijdrage. Overall zijn de sportevenementen in Nederland echter wel kleinschaliger. In de verhouding aantal toeschouwers/bezoeken en het totale budget dat aan het evenement besteed wordt, is het onderscheidend vermogen van Nederland minder aanwezig. Alleen bij het WK Roeien dat in Rotterdam plaatsvond in 2016 onderscheidde de organisatie zich duidelijk van de organisatie in Aiguebelette, Frankrijk, in 2015 en in Plovdiv, Bulgarije in 2018.

Hoofdvraag

Bovenstaande conclusies leiden tot het beantwoorden van de hoofdvraag: *Hoe onderscheidt Nederland zich van andere Europese landen met betrekking tot het organiseren van aansprekende internationale sportevenementen?*

Wat betreft innovatie zijn Nederlandse organisatoren van sportevenementen onderscheidend op het gebied van evenementenlocaties, focus op toeschouwers (het maken van een sportfeest), inzet van side-events en het evaluatieproces. Ten aanzien van de inzet van financiële middelen kunnen Nederlandse sportorganisatoren voor een bescheiden bedrag en relatief weinig overheidsbijdragen een evenement realiseren. Hierdoor onderscheidt Nederland zich als organisator van (vooral kleinschaliger) sportevenementen in financiële efficiëntie.

Overall is Nederland op de elementen innovatie en financiële efficiëntie gedeeltelijk onderscheidend ten opzichte van andere Europese landen. Maar om een stevige onderbouwing van de term 'Dutch Approach' te verkrijgen is meer onderzoek nodig. Dit nader onderzoek zou zich moeten richten op de overige elementen van de 'Dutch Approach' namelijk: inclusief, toegankelijk, veilig en duurzaam.

Hoofdstuk 7. Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen in dit onderzoek worden de volgende aanbevelingen gedaan.

1. Met dit onderzoek zijn de termen ‘efficiënt’ en ‘innovatief’, die onderdeel uitmaken van de definitie van de ‘Dutch Approach’, onderzocht aan de hand van veld- en literatuuronderzoek. Het is wenselijk om de overige vier aspecten (inclusief, toegankelijk, veilig en duurzaam), nader te onderzoeken zodat een volledige onderbouwing verkregen kan worden voor de ‘Dutch Approach’.
2. De conclusies uit dit onderzoek zijn gebaseerd op zowel interviews met eindverantwoordelijken van de onderzochte sportevenementen als bestudering van de (internationale) literatuur. Aanbevolen wordt om ook op een andere manier onderzoek te doen naar de ‘Dutch Approach’. In zo’n vervolgonderzoek is het wenselijk dat de onderzoeker zelf de te onderzoeken evenementen observeert. Hierdoor kunnen eigen bevindingen meegenomen worden die voor het vergelijken van de evenementen interessant zijn.
3. Uit dit onderzoek blijkt dat er veel verschil is in de wijze waarop sportevenementen worden beoordeeld. In Nederland is er met de WESP een duidelijke richtlijn opgesteld voor economische impactstudies. Wanneer internationale federaties besluiten internationale evenementen op eenzelfde manier te evalueren, kunnen zij gemakkelijker de verschillende evenementen met elkaar vergelijken en beter leren van elkaars ervaringen en vernieuwingen.
4. Aanbevolen wordt een onderzoek te doen naar de manier waarop het buitenland kijkt naar Nederland, als organisator van sportevenementen. Door te achterhalen wat het buitenland als ‘Dutch Approach’ ervaart, zou Nederland nader kunnen analyseren welke, wellicht onvermoede, positieve krachten er in de Nederlandse aanpak schuilen.
5. Ten slotte wordt aanbevolen om de ‘Dutch Approach’ actief te gebruiken bij het organiseren van Nederlandse evenementen. Door vaker gebruik krijgt de term meer zeggingskracht. Mocht het er ooit van komen, dan zou dit een goede aanzet kunnen zijn tot het uitbrengen van een Olympisch bid.

Literatuurlijst

- IAAF. (z.d.). *About the IAAF*. Geraadpleegd op 24 april 2019, via <https://www.iaaf.org/about-iaaf>
- Allen, M. (31, augustus, 2007). *New letzigrund opening ends Euro 2008 saga*. Geraadpleegd op 3 juni 2019, via <https://www.swissinfo.ch/eng/new-letzigrund-opening-ends-euro-2008-saga/970002>
- Aquina, L. (11, april, 2019). *Flessenlikker als symbool voor 'Dutch approach'*. Geraadpleegd op 12 april 2019, via <http://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/nieuwsberichten/nieuwsbericht/118220/flessenlikker-als-symbool-voor--27dutch-approach-27>
- Aquina, L. (2015, 26 november). *Sleutelrol verenigingsambassadeurs bij spin-off EK atletiek 2016*. Geraadpleegd op 23 april 2019, via <https://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/nieuwsberichten/nieuwsbericht/100074/sleutelrol-verenigingsambassadeurs-bij-spin-off-ek-atletiek-2016>
- ASO. (2013, 13 december). *Overeenkomst le grand départ tour de France 2015*. Geraadpleegd op 20 juli 2019, via <https://bigwobber.nl/wp-content/uploads/osd/20171221/16657.pdf>
- Barfield, T. (z.d.). *Cyclists slam Düsseldorf 2017 Tour de France bid*. Geraadpleegd op 15 juni 2019, via <https://www.thelocal.de/20151106/dsseldorf-will-bid-to-open-2017-tour-de-france>
- Bottenburg, M. van, Dijk, B., Hover, P., Bakker, S., Smits, F. & Slender, H. (2015). *Evaluatie le grand départ Utrecht 2015*. Utrecht, Nederland: Universiteit Utrecht.
- Brown, A., & Massey, J. (2001). *Literature review: the impact of major sporting events*. Londen, Engeland: UK sport.
- Bulgarian rowing federation. (z.d.). *Plovdiv regatta venue*. Geraadpleegd op 3 juli 2019, via <http://www.wrch2018.com/index.php/competition>
- Commission of the European Communities. (11, juli, 2007). *White paper on sports*. Geraadpleegd op 17 juni 2019, via <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0391&rid=2>
- Cushnan, D. (z.d.). *Sport in the Middle East and North Africa: major events, big investment, serious potential*. Geraadpleegd op 20 juli 2019, via <https://www.linkedin.com/pulse/sport-middle-east-north-africa-major-events-big-serious-david-cushnan>
- Damanpour, F. (1996). *Organizational complexity and innovation: developing and testing multiple contingency models*. *Management Science*, 42(5), 693–716.
- Cycle Yorkshire. (z.d.). *The legacy*. Geraadpleegd op 25 juni 2019, via <http://cycle.yorkshire.com/the-legacy>

- Deloitte. (2017). *Analyse der Auswirkungen des Grand Départ der Tour de France in Düsseldorf*. Düsseldorf, Duitsland: Sport Business Gruppe
- De Nederlandse Sportraad. (2017, 9 mei). *Nederland op de Kaart*. Den Haag, Nederland: De Nederlandse Sportraad.
- De Nederlandse Sportraad. (2018, 21 augustus). *Economische impact van sportevenementen*. Den Haag, Nederland: De Nederlandse Sportraad.
- De Nederlandse Sportraad. (2018, 27 september) *Open kaart bij impact*. Den Haag, Nederland: De Nederlandse Sportraad.
- De Nederlandse Sportraad. (2019, 2 april). *Nederland evenementenland?*. Den Haag, Nederland: De Nederlandse Sportraad
- De Nederlandse Sportraad. (2019, 16 april). *Werkwijze beoordelingscommissie sportevenementen*. Den Haag, Nederland: De Nederlandse Sportraad.
- De Nederlandse Sportraad. (z.d.). *Adviezen*. Geraadpleegd op 28 maart 2019, via <https://www.nederlandse-sportraad.nl/adviezen>
- De Nederlandse Sportraad. (z.d.). *Instelling*. Geraadpleegd op 28 maart 2019, via <https://www.nederlandse-sportraad.nl/de-raad/instelling-nederlandse-sportraad>
- De Nederlandse Sportraad. (z.d.). *Raad*. Geraadpleegd op 28 maart 2019, via <https://www.nederlandse-sportraad.nl/de-raad>
- Dolles, H., & Söderman, S. (2008). Mega-sporting events in Asia – impact on society, business and management. *Asian business & management journal*. 7(2). 147-162
- European Athletics. (2013, 13 april). *Zurich 2014 attracting wide sponsor interest; Swiss authorities showing strong support*. Geraadpleegd op 15 mei 2019 <https://www.european-athletics.org/news/article=zurich-2014-attracting-wide-sponsor-interest-swiss-authorities-showing-strong-support/index.html>
- European Athletics. (2014, 29 juli). *Zurich 2014 gets its green inspiration*. Geraadpleegd op 15 april 2019, via <https://www.european-athletics.org/european-athletics/what-we-do/programmes-and-projects/sustainability/news/article=zurich-2014-gets-its-green-inspiration/index.html>
- European Athletics. (z.d.) *Event bidding*. Geraadpleegd op 25 april 2019, via <https://www.european-athletics.org/european-athletics/what-we-do/event-bidding.html>
- FFA. (z.d.). *Bid Bullitin*. Geraadpleegd op 4 juli 2019.
- FISA. (z.d.). *FISA WWF Strategic Alliance*. Geraadpleegd op 20 juni 2019, via <http://www.worldrowing.com/environment/fisa-wwf-strategic-alliance/>
- Foley, M., McGillivray, D., & McPherson, G. (2012). Policy pragmatism: Qatar and the global events circuit. *International journal of event and festival management*, 3(1), 101-115.

- Friebe, M. (2017, 2 juli). *Das Geheimnis um die Kosten des Grand Départ*. Geraadpleegd op 25 juni, via https://www.deutschlandfunk.de/tour-de-france-das-geheimnis-um-die-kosten-des-grand-depart.1346.de.html?dram:article_id=390094
- Gemeente-Rotterdam. (2016, 16 augustus). *Willem-Alexander Baan voor het eerst het podium voor een officieel Wereldkampioenschap Roeien*. Geraadpleegd op 20 juli 2019, via <https://www.persberichtenrotterdam.nl/bericht/1586/Willem-Alexander-Baan-voor-het-eerst-het-podium-voor-een-officieel-Wereldkampioenschap-Roeien/>
- Government of Canada. (z.d.). Federal Policy for hosting international sport events. Geraadpleegd op 15 juni 2019, via <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/sport-policies-acts-regulations/policy-hosting-international-sport-events.html#a3>
- Groot, M. de, Blom, S., & Gugten, M. van der (2012). *Meer halen uit sportevenementen: evaluatie vws beleidskader pilots sportevenementen*. Amsterdam, Nederland: DSP-groep.
- Groot, M. de & Duijvestijn, P. (2013). *Handboek Meer halen uit sportevenementen: Achterliggend handboek bij checklist maatschappelijke spinoff sportevenementen*. Amsterdam, Nederland: DSP-groep
- Gugten, M. Van der, Berkel, D. van, Dallinga, J., Werf, J. van der (2016). *Athletics like never before: Evaluatie maatschappelijke spin-off EK Atletiek 2016*. Amsterdam, Nederland: DSP-groep
- Ham, H. van der, (2019, 23 mei). *In Utrecht, 'de beste fietsstad ter wereld', gebruikt 51 procent de fiets dagelijks*. Geraadpleegd op 25 mei 2019, via <https://www.ad.nl/utrecht/in-utrecht-de-beste-fietsstad-ter-wereld-gebruikt-51-procent-de-fiets-dagelijks~a0fceb53/>
- Hendriksen, T. (2016, juni). *Topsport Amsterdam. Juni 2016. #2. 6-7*.
- Heuvel, M. van den, Sterkenburg, J. van, & Bottenburg, M. van (2007). *Olympisch plan 2028 uitwerking van de bouwsteen sportwaarden*. 's-Hertogenbosch, Nederland: Mulier Instituut.
- Hindson, A., Gidlow, B., & Peebles, C. (1994). The "trickle-down" effect of top-level sport: myth or reality? A case-study of the Olympics. *Australian Journal of Leisure and Recreation*, 4(1), 16-31.
- Hirsbrunner, R. (2014). *Leichtathletik-Europameisterschaften Zürich 2014: positives gesamtfazit: leichtathletik-EM in Zürich gaben starke impulse für Sport, wirtschaft und tourismus*. Geraadpleegd op 15 mei 2019, via <https://germanroadraces.de/?p=33552>
- House of Sports. (z.d.). *De droom van Rintje Ritsma*. Geraadpleegd op 9 april 2019, via <https://www.decoolstebaanvannederland.nl/de-droom-van-rintje-ritsma/>
- Hover, P. & Bakker, S. (2015). *Grand départ Utrecht 2015 economische impact en beleving*. Utrecht, Nederland: Mulier instituut

- Hover, P. & Breedveld, K. (2014). *Sportevenementen in Nederland: Over sportevenementen en hun maatschappelijke betekenis*. Utrecht, Nederland: Mulier Instituut. 30-65.
- Hover, P., Davids, A., Baart de la Faille-Deutekom, M., & Dallinga, J. (2016). *EK atletiek Amsterdam 2016 economische impact en beleving*. Utrecht, Nederland: Mulier Instituut.
- Hover, P., Dijk, B., Breedveld, K., Eekeren, F. van & Slender, H. (2016). *Creating social impacts with sport events*. Utrecht, Nederland: Mulier Instituut.
- Hover, P. (2016). *EK atletiek Amsterdam 2016 organisatie en impact*. Utrecht, Nederland: Mulier Instituut.
- Hover, P. & Hoeijmakers, R., (2018). *Evaluatie beleidskader sportevenementen*. Utrecht, Nederland: Mulier Instituut.
- Hover, P. & Slot-Heijs, J. (2018). *Verkenning haalbaarheid internationale wielerronde in Friesland*. Utrecht, Nederland: Mulier Instituut
- IOC (2009). *2018 Candidature Acceptance Procedure*. Lausanne, Zwitserland: International Olympic Committee.
- UK Sports. (2018). Gold Framework. Geraadpleegd op 16 juni 2019, via <https://www.gov.uk/government/publications/gold-framework-2018-edition>
- Leichtathletik Berlin. (2019). *Das sport festival*.
- LEAM. (2014). *Final report european athletics championships Zürich 2014*.
- Lee, Y., & Watanabe, N. (2019). Sports Economics and Management of Asian Sports Business. *Journal of global sport management*. 4(2), 121-127.
- Leeds city council. (z.d.). *Three inspirational days*. Geraadpleegd op 15 april 2019, via <http://content.tfl.gov.uk/tour-de-france-three-inspirational-days.pdf>
- Lustig, H. (z.d.). *Tour etappe*. Geraadpleegd op 20 juni 2019, via <https://www.touretappe.nl/tour-de-france-2017-parcours/etappe-1-route-tdf-2017/>
- MacAuley, D. (2015). *The health legacy of hosting major sporting events*. Geraadpleegd op 14 juni 2019, via <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4646742/>
- McCloy, C. (2002). Hosting international sport events in Canada: planning for facility legacies. *Sixth international symposium for Olympic research*. 135-142.
- Ministerie van VWS. (2009). *Uitblinken op alle niveaus. Kabinetsstandpunt bij het Olympisch Plan 2028*. Den Haag, Nederland: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Ministerie van VWS. (2015, 18 maart). *Beleidskader sportevenementen*. Den Haag, Nederland: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Ministerie van VWS. (2018, 23 april). *Voortgang sportakkoord*. Den Haag, Nederland: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

- Ministerie van VWS. (2018, 26 juni). *Nationaal sportakkoord sport verenigt Nederland*. Den Haag, Nederland: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn, en Sport.
- Ministerie van VWS. (2018, 26 november). *Besluit vaststelling beleidskader subsidiëring sportevenementen 2019–2020*. Geraadpleegd op 12 april 2019, via <https://wetten.overheid.nl/BWBR0041625/2019-01-01>
- Ministerie van VWS. (2018). *Welkom bij het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: 2018*. Den Haag, Nederland: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Ministerie van VWS. (z.d.). Sportevenementen. Geraadpleegd op 19 juni 2019, via <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/sport-en-bewegen/sportevenementen>
- Mol, P. (2017). *Economische impact sportevenementen: niet alle bestedingen tellen mee*. Geraadpleegd op 14 juni 2019, via <https://www.allesoversport.nl/artikel/economische-impact-sportevenementen-niet-alle-bestedingen-tellen-mee/>
- NOC*NSF. (z.d.) *Evenementen in Nederland: Celebrate Sports*. Geraadpleegd op 12 april 2019, via <https://www.nocnsf.nl/evenementen>
- NOS. (2018). *Gebundelde EK's maken Berlijn en Glasgow tot epicentra Europese topsport*. Geraadpleegd op 8 april 2019, via <https://nos.nl/artikel/2244245-gebundelde-ek-s-maken-berlijn-en-glasgow-tot-epicentra-europese-topsport.html>
- NOC*NSF. (2017). *Ontwikkeling van organisaties in de sport*. Arnhem: Nederland.
- NOC*NSF. (2016). *Sportagenda 2017+*.
- NOC*NSF. (z.d.). Organisatie. Geraadpleegd op 12 april 2019, via <https://www.nocnsf.nl/organisatie>
- Oldenboom, E. (2017). *WK Roeien: economische impact van het WK Roeien te Rotterdam/Zuidplas 2016*. Meerwaarde Community Building.
- Ratten, V. & Ferreira, J. (2016). *Sport entrepreneurship and innovation*. Oxon, Engeland: Routledge.
- Rotterdam Topsport. (z.d). Willem-Alexander Baan. Geraadpleegd op 20 mei 2019, via <https://www.rotterdamtopsport.nl/accommodaties/willem-alexander-baan-1>
- Rotterdam Topsport. (z.d). *WK roeien 2016*. Geraadpleegd op 15 mei 2019, via <https://www.rotterdamtopsport.nl/evenementen/terugblik/wk-roeien-2016>
- Sadler, D. (2004). Cluster evolution, the transformation of old industrial regions and the steel industry supply chain in North East England. *Regional Studies*, 38(1), 55-66.
- Scheerder, J., Claes, E., Thibaut, E., & Vanreusel, B. (2015). Innovatie als een kans voor sport. Geraadpleegd op 15 juni 2019, via https://kics.sport.vlaanderen/sportinnovatie/Gedeelde%20%20documenten/150909_Innovatie_als_kans_voor_sport_JScheerder_et_al.pdf

- Scheerder, J., Willem, A., & Claes, E. (2017). Sport policy systems and sport federations. Palgrave Macmillan: United Kingdom. 263-282.
- SCP. (2018, 12 december). *Rapportage sport 2018: stabiliteit en verandering in de ontwikkeling van sport*. Geraadpleegd op 5 juli 2019, via https://www.scp.nl/Nieuws/Rapportage_sport_2018_stabiliteit_en_verandering_in_de_ontwikkeling_van_sport
- Siekmann, R., & Soek, J. (2010) Models of Sport Governance in the European Union: The relationship between State and Sport Authorities. *The international sport law journal*. 93-102.
- Smith, B. (2014, 25 november). Qatar, Abu Dhabi and Dubai: New centre of the sporting world? Geraadpleegd op 20 juli 2019, via <https://www.bbc.com/sport/football/30180206>
- Sport & strategie. (2018, 9 augustus). *De financiering van grootschalige internationale sportevenementen in Schotland en Denemarken*. Geraadpleegd op 17 april 2019, via <https://www.sportenstrategie.nl/evenementen/de-financiering-van-grootschalige-internationale-sportevenementen-in-schotland-en-denemarken/>
- Sportstadt Düsseldorf. (2015). *Tour de France 2017*. Geraadpleegd op 15 juni 2019, via <https://www.sportstadt-duesseldorf.de/tour-de-france-2017/>
- Tervoort, R. (2019, 1 mei). *Atletiek middenin de stad moet zichtbaarheid en populariteit sport vergroten*. Geraadpleegd op 24 juni 2019, via <https://www.sportnext.nl/experience/atletiek-middenin-de-stad-moet-zichtbaarheid-en-populariteit-sport-vergroten/>
- Thibault, L., Slack, T., & Hinings, B. (1993). A framework for the analysis of strategy in nonprofit sport organizations. *Journal of Sport Management*, 7(1): 25-43.
- Tiessen-Raaphorst, A. (2015, 23 januari). *Rapportage sport 2014*. Den Haag, Nederland: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Tiessen-Raaphorst, A., Pulles, I., Hoeijmakers, R., & van der Poel, H. (2018, december). *Rapportage sport 2018*. Den Haag/Utrecht, Nederland: Sociaal en Cultureel Planbureau/Mulier Instituut
- Toohey, K. (2008). The Sydney Olympics: Striving for legacies – Overcoming short-term disappointments and long-term deficiencies. *The International Journal of the History of Sport* 25 (14), 1953-1971.
- Westerbeek, H., Turner, P., & Ingerson, L. (2001). *The key success factors in bidding for hallmark sporting events*. Geraadpleegd op 14 juni 2019, via <https://cpb-eu-w2.wpmucdn.com/caledonianblogs.net/dist/2/77/files/2009/12/Westerbeek-et-al-Reading1.pdf>
- Whittle, M., Lomax, N., Heppenstall, A., & Brerton, S. (2017). Equitable or elitist? The social impact of the 2014 Tour de France Grand Départ. *Area*, 49(1), 60-68.

Wikipedia. (z.d). *Europese kampioenschappen atletiek*. Geraadpleegd op 23 april 2019, via https://nl.wikipedia.org/wiki/Europese_kampioenschappen_atletiek

Wikipedia. (z.d). *List of tour de France grands départs*. Geraadpleegd op 15 april 2019, via https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Tour_de_France_Grands_D%C3%A9parts

Wikipedia. (z.d.c). *Wereldkampioenschappen roeien*. Geraadpleegd op 15 april 2019, via https://nl.wikipedia.org/wiki/Wereldkampioenschappen_roeien

Willem-Alexander baan. (z.d.). *Achtergrond*. Geraadpleegd op 15 april 2019, via <https://www.willem-alexanderbaan.nl/baan/#achtergrond>

World Rowing. (2016). *Economic impact study 2015 world rowing championship*.

World Rowing. (2019). *Economic impact study 2018 world rowing championship in Plovdiv, Bulgaria*.

World Rowing. (z.d.). *World and European Event Bidding*. Geraadpleegd op 15 mei 2019, via <http://www.worldrowing.com/events/events-bidding>

Zuev, V., & Popova, I. (2018) The European Model of Sport: Values, Rules and Interests. *International Organisations Research Journal*. 13(1), 51–65.